

8 2

۱۴۰۳

129

نمونه واقعه

۱۲۹۵ - ۱۳۰۴

تاریخ داخله از فروردین ۱۳۳۵ لغایت آبان ۱۳۳۵

نام کتاب

فن کتاب

نمبر کتاب دفع مذکور

از کسب علم ایران سخنی صدرا یوان پهلوی و دوی تیغ زن معرکه
 شیوا بیانی صفت شکن در میان زباندانی امام اکملین مفتی الماسانین
 عالم مستند جمال اوجده مولانا حکیم کبیر احمد نصره الله و آیت

در مطبع انوار محمدی کتبخانه مطبع شد

ALL RIGHTS RESERVED

قطعه تالیف طبع دیوان حقی از سخنو معنی آفرین نکته شناس
 باریک بین زبان دانا فصیح اللسان نازک خیال بلیغ البیان
 جناب مولوی ابوالقاسم فضل ربی شری تاجپوری عم فیضه المصنوعه

آورد و شمارگان جزای ریح معنی	پنهان بطاس سین صلیبهای غبر
بیت العتیق عظم یعنی کتاب اکرم	دانش در وصلی رحمت و مجاد
و اگر ده چون بدیدم آمد نظریستی	نشسته بهیمنی در کج چار منظر
آن سنت مکرم دین بدعت محتم	آن حکمت شکل دین ظلمت مصو
آن قطب چرخ دانش آن ریح سبتر	حیران مهر ایش این سحر کشتور
آن قبله صلح دین کعبه مجامع	آن محی دین سنت دین دشمن پیر
ق قاضی شرع بیضا مفتی ملک معنی	آن بوالفراس و ران آن علی کشور
آن نائب محمد لابل وکیل احمد	طبعمش بلعده ریزه آینه سکند
و اهب حج ابراطل ساکت چرخ غیب ابر	صائب بفکر کامل ثاقب برای گوهر
یکران فکر پاکش همراهِ عقل اول	باران نور رایش عمرا و مهر خاور
ل لوقا و طیفه خوارش لوشار کا بدار	بقراط ریزه چیش سقراط سفر گستر
ر رنگ ریح شریعت آب بجا سنت	از رای طبع پاکش بگرفته زب و فسر
ح جلستین دانش بگرفته تا نهادش	بر تارکش سیجا بنهاد تلج خاور
م موسای فکرش را بخضر فرشته تیر	گر نگوید موسی گرد و کینه چاکر
ا آن شرع را ملازی دین از و رواج	آن رکن دین و نیا آن کعبه موقر

بجای کوه و مکان و صورت ازین و جان در این زمان

در تودیوان نفع لطیف لوی سید محمد صدیق حسن خان قزوینی که در آن کمال بی باکی زبان
لعن طعن حضرت تقلیدین کشوده و تقلید و جماع و قیاس و فقهر اندر نیست و جواب کی که

حسبان مستفیضان مصنف ایشان که برای حفاظت این کتابخانه
قانون محفوظ داشته اند با نظام حسن صحت و خوشخطی تمام جابجایی تیغ بهادری

در طبع انوار محمدی که طبع در میان نورانی شد

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمده لا شريك له وحده وصلى على نبيه لاني بعده وعلى آله وصحبه وتبعهم وتابعيهم من ائمة الدين
 واکابر المجتهدين لاني ما ابي حفيظة النعمان عليه الرحمة والرضوان وعليهم جميعين الى يوم الدين
 پس ازان بنده سراپا عجز وکیل احمد عاجز سکندر پوری تجا و زاهد عن ذنبه المعنوی
 والصورة پیش از شروع مقصود در رد دیوان مردود از میاسین وبرکات این قصیده
 متبرکه که مدحیه نعمانیه استمداد و استبراک کردم و سپس بردشمن تقلید امام اعظم باطل و
 علم و دوات و قلم و سپاه حزن و رقم تاخت آوردم و قول سفیه را بهمان وزن و قافیه
 بقول نقیه جواب با صواب دادم و نام این نامه بنام نامی آن امام همام دیوان حقی بنام

وهی هذه القصيدة النعمانية

قسطناس دین و ایمان حضرت امام اعظم
 راست ترین تراود
 و مصلح جمیع ادیان حضرت امام اعظم
 بابرگ و ساز و سامان حضرت امام اعظم

نبراس تابعینان حضرت امام اعظم
 مشکوة شمع ایقان حضرت امام اعظم
 در بارگاه سبحان آمد بغزت و شان

از هفت حزب فرقان آمد چو سبغه الوان
در حل رمز قرآن بوده است عقل حیران
خیزد گهر ز عثم لعل آید از بدخشان
مذکور ایل ایقان مشهور ایل ایمان
پادشاه دین و ایمان در مسلک فقیهان
دارد بزرگ فرمان جن و پیر و دانسان
سر سبز گلستان باشد ز فیض باران
صراط علم عرفان کثافت را زینپهان
دین نبی بر آویان کرده عیسان بر برهان
آنکس که اجتهادش در دهر شهره دادش
بر کرد شمع سنت در حلقه نقاهت
تمغای اجتهاد طغی استنادی
چون چار عنصر آمد از بهر دین محمد
هر مشکل روایت حل کرد از درایت
هم اعظم است و امجد هم اکرم است و ارشد
از روی راه روشن رفته ره مغبض
تقیه فقه در کف بر لب حدیث و مصحف
بر شافعی و مالک حنبل و غیر ذالک
با آب و زنگ سرزد در باغ دین احمد
عاجز بود شاخوان شام و سحر بصد جان

شد سیربان این خوان حضرت امام عظم
شکل نموده آسان حضرت امام عظم
شد علم فضل را کان حضرت امام عظم
ما مور حکم یزدان حضرت امام عظم
خضر طریق ایشان حضرت امام عظم
در شرع شد سلیمان حضرت امام عظم
خرم نمود گیمسان حضرت امام عظم
بمبارفت ایمان حضرت امام عظم
چون مهر ماه تابان حضرت امام عظم
شد بو حیفه نعمان حضرت امام عظم
سر حلقه فقیهان حضرت امام عظم
دارد میسان آقران حضرت امام عظم
یوسف زوینر و نعمان حضرت امام عظم
مشکل کثافت دوران حضرت امام عظم
در صاحب اجتهادان حضرت امام عظم
چشم و چراغ ایمان حضرت امام عظم
در دل رموز عرفان حضرت امام عظم
از نقه کرد احسان حضرت امام عظم
چون لاله نعمان حضرت امام عظم
در روز بان شمس هر آن حضرت امام عظم

زہار ایتنا زہ باشد و اب را
از آفتاب فیض رسد اہتاب را
تقلید خضر آمدہ راہ صواب را
تحریر ساختہ بسؤال جواب را

فہمت کجا در مرقع حدیث سنبہ کی
تقلید را خلاف کتاب و سنن مدنی
بیراہے تو باعث گمراہیت شد
عاجز بہ عجز با تو کجا سر نہ برد

مسئلہ فقہیہ

برو بزم مست و روشنست منزل ما
بلند گشت ز سنت چرتیغ قاتل ما
عجب بہر زہ طرف سے شود مقابل ما
اگر براہ خط اسیر و قوا غل ما
جز این نبود ز خنسل مراد حاصل ما

بہ نور سنت اور روشنست محل ما
ہزار جا سر تقلید بہر زمین آم
قیاس خربہ او شد سلاح مانت
صواب واپسے از کاروان تقاضا کرد
بدرست سنت او مرد عاقبت نواب

مسئلہ فقہیہ

کسب نور مرآہ امت کدول ما
بہ کجہ میرود از چار سو قوا غل ما
قیاس در اسے دین مجہب و سائل ما
کہ ہر سرے نشود و قتیغ قاتل ما
ہمین بسست بہ کشت مراد حاصل ما
بخیرہ چہرہ کجا سے شود مقابل ما
بسوے کعبہ رای ست روے محل ما

منورست ز مہر رسول منزل ما
دلیل منزل شمع اندلیہ اربع
ہو مخالف و دریا اگرچہ طوفان ز راست
تو سرکشے سر خود گیر و سر سہمی شمار
حدیث و قول فقہان ہے کم خرمین
ہزار شکر کز اجماع تقویت داریم
ز روے راے رسیدیم در دیار حدیث

زاہر فیض فقہان پاک دین عاجز
کل شریعت غزا و سیر و از بگل ما

افکنم در کوئے سنت تا عجا رب خوش را
مطمئن کردم ز سنت ضطرار خوش را
وقف سنت تا نمودم روزگار خوش را
کرده ام روشن از شبهائے تاری خوش را
بر سر محشر فگندم انتفا را خوش را

مسائل الفقه

بہ کہ اندازے بچشمِ خویش خارِ خویش را
 ہم بچشمِ خویش آگہی غبارِ خویش را
 تیرہ کردے روزِ خویش روزِ کارِ خویش را
 تاکنے روشن از دشبہاے تارِ خویش را
 کافلے بر روزِ محشر استظارِ خویش را
 باطل ست این کز سننِ کردے شعارِ خویش را
 تاکنے کامل زیرِ ناقصِ عیارِ خویش را
 تا نمودم از تفقہ نوبھارِ خویش را
 خیزد از سبزه وقارِ وقت دارِ خویش را

[illegible]

A rectangular panel containing dense, stylized Arabic calligraphy in a cursive script, likely a reproduction of a manuscript page. The text is arranged in horizontal lines, filling the panel almost entirely. The script is highly decorative and characteristic of classical Islamic calligraphy.

اقوال السفيه

بغير دوست نہ مینے در آگینے
خیال دوست چو فوج است در سفینے
ہر آن متاع کہ دل داشت و زخیزنے
کہ در و درون مقلد نشست کینے
گہو بہ چرخ کہ پیدا کند قرینے

حدیث یاربو مطلب بہینے
نکندہ ایم بہ بحر حدیث کشتے دل
نثار ساغر سنت نمود از ستے
پے حمایت ما ابتساع سنت بس
زد ہر رفت چو شوکانے آدم نواب

اقوال السفيه

ببین کہ جلوہ گر دین بود مدینے
رسیدہ بر لب عین النہ سفینے
زرے کہ نیست بر و سکہ از خیزنے
در و درون خویش تھے کن ز خاک کینے
گہو بہ چرخ کہ پیدا کند قرینے
ز بس بطاق بلب دست آگینے

خیال دوست گرفت ست جالبینے
بہ بحر فقہ تجرہ نمودہ دل بحر دیش
بچار سوے شریعت رواج کے یاد
برے جان تو بس ہست شوگ شوکانے
سرے بچیت فرد بر بین قرین تو کیت
گلشت دست خوش ہر حرفے عاجز

اقوال السفيه

کتاب لقمہ ما و سنن نوالہ ما
نمی خورند حرفیانے از پیالہ ما
رموز عشق بخوانند از رسالہ ما
ز وصل یکدمہ اندوہ دیرالہ ما

ز خوان دوست بود نعمتے حوالہ ما
ز بسکہ شہرہ بہ میخوارے حدیث شدم
بجائے درس خرد درد پیشگان کسی
بیار بادہ سنت کہ بر طرف گردد

اقوال السفيه

حدیث در غم و شادایت سودا نوالہ
ہینست زمزمہ ما ہمینست نالہ ما

است کہ ہر حرفے
یعنی ال سنت
طریقہ لائمی لہ
مذہب دانستہ
ہر سادگی شوق
ما از شر بہ تو
خارج شمر
نمودہ اندہا

مسئله

فیلد مخزن تحقیق شد حواله ما
کتاب و نقل سنن هم قیاس و هم اجماع
بطعنه بر سر اجماع از چرمی خیز
چگونه دعوی حق مدعی کند باطل
ز نعمت ازلی بے نصیب هست از آن
مبین بچشم حقارت باشک این عاجز

بود اشاره ز بسامند رساله ما
کباب و نقل و سبب بیغش و پیاله ما
حذر کن از اثر تیسر آه و ناله ما
بجمل به مهر نبوت بود قباله ما
گلو خراشش بدشمن شده نواله ما
عزیز تر ز درو گوهر است نواله ما

مسئله

حرف لب لعل تو در روح به تن ما
مشکل که دهد دست رها لے دل ما را
هنگامه بدعت نه نشست عالم سنت
ما و سر آن پادشاه دین که ز مهرش
آزاد که برین نامه پیش گانه گذشت
شو کانی اگر شد سر نواب سلامت
کو گلشن آثار کجا خار و خس رے
تا خامه بگفتار بنی رطب لسان شد
لے پادشاه طیب سنت مدوی کن
هر کس که درین وقت تنع ز سنن یافت

شد زلف سنن بر رخ دین شرح متن ما
از راه تو با اینمه خنجر شکن ما
با داغ حسد در رفت بخون غرق کفن ما
پیدا شود از شام خرد صبح سنن ما
در دفتر ارباب قیاس است سخن ما
وقت است عقیق مین آید ز زمین ما
پهلوان نزد حنبله خضر است و من ما
گنجینه گوهر شده اصداف دهن ما
دل سے برد از دوست مرا یا و وطن ما
خنجر بر رو دین آمده در دفتر متن ما

تأفین حدیث نبوی یافته تعلیم
نواب شد انگشت نادر به فن ما

مسال الفقیہ

راہ فقہا کیسے دشوار ہمہ تنہا
عقل و خرد و از تو شد و من بر سرِ قسم
شرح آمدہ قول فقہا متن سنن را
ہشدار کہ از روی لغت متن صحیح است
افتادہ درین شعر تو ہم عین ز عالم
تقطع کن لے شاعر نادان کہ ندانی
از فقہ بود آب رخ گلشن سنت
گرشتہ و آشفتنہ از تیرگی لے
شد روضہ وین از فقہا مازہ و حشم
مال و زبر تو دوام رہ سادہ دلاں شد

دار و غم جان آسمحہ جہد اماند ز تنہا
مجلس شدہ بر خاستہ باقیست سخنہا
بے شرح کسے بے نبرد بے بسنہا
پیش شاعر است غلط لفظ متہنا
این عین خطائی است کہ سر زور دہنہا
شاعر ز نظر افتد ازین نوع سخنہا
دیگر مکش نسبت خضراے و سنہا
افتاد بکار تو گر نہاوش کلہا
گشتہ بعرق ریز بے شان سبز چمنہا
عاجز نشوی بستہ باین حیل و فقہا

مسال السفیہ

کے کش گلشن سنت دل دیوانہ ما
رے لے نازد و از فقہ سنن گزیت
می کشاید رگ آراے ضلالت اندیش
پشتے از سنت خیر البشر آمد را
جلوہ از رای غلط حسن سنن شوق افزیت
ما و بیگانگی از طر زببان آرا

کہ شود راسے کسان سبز و بیگانہ ما
نامہ و جھل بود و بحث من و زانہ ما
از سنن آمدہ شتر بکت افسانہ ما
بفگند سنیل قیاس و گران خاندانہ ما
دست در گردن کس نیست نہ مستانہ ما
آشنا لے کہ بود دست جانانہ ما

باوہ رای کسان نیست بجای مواب
سیر چشم ست ز سنت ہمہ پیانہ ما

فصل الفقیہ

گرفتوے باخبر از مشرب زندانیما
از روی رسیدیم بمقصود حدیث
شکرند که بهر چار اصول ست حلال
ز بهر خشک تو ہمہ رو بخرابے آرد
قید تقلید اگرے گسکد خصم چه دور
گر طلبگار حدیثی بفقیهان رو آر
مکتب مفروش و درین راه چو حاجر نیکوش

از سر صدق کنے سمیت پیانہ ما
نامہ علم بود بحث من زانہ ما
آن مے صاف که آرد ز خنجانہ ما
موج زن گر بشود گر یہ مستانہ ما
مے کند سلسلہ خالے سگ دیوانہ ما
یک قدم راہ بمنزل بود از خانہ ما
ہرزہ مخروش و بنہ گوشن افسانہ ما

فصل السیفیہ

زہر لے بید ما غی حاصل بیباک ما
بسکہ از بہر سنت ترک آرا کردہ ایم
ہر چه نمیدیم جز ایشا بر سنت ہیج نیست
مرجاسے متک جبذا آثار دوست
در زمین ہند ہرگز آرزوی مرگ نیست
آبیار یہاں ابر رحمت سنت نگر
مار نواب و کتا بے از علوم منتش

نیست غیر از سنت خیر البشر تر پاک ما
شاخ مرجان ست قربان سبواک ما
مے جھد ہموارہ برقی نور ازاداک ما
ہمہر تحت سلیمان گشت آخر خاک ما
باد وقت استان طیبہ یارب خاک ما
غنچہ ایمان دما ز تودہ خاشاک ما
تو و دران دن بفتوا سے خرد بیباک ما

فصل الفقیہ

خاک راہ شرع آمد بسکہ جان پاک ما
گرچہ دارے جامہ گلہ و ز سرتاپا ملے
مدعی گر سر کشد از خدمت ما دور نیست

عرش را افسر بود بر سر رشت خاک ما
نگہاوار دز حیب و دامت خاشاک ما
ہست شیطان کو ابا کردا سجود خاک ما

خاک بر ذقت چه میگوئی که خاکت در دهن
آتش هر لحظه در جانت و ضوے بازند
و ده که برقی نور پنداری و غافل ازین
نوش داروی خرد عاجز میراضاع کنی

با خاک آستان طیب جان پاک ما
بیل در چشم تو هر دم میکشد سواک ما
کاشته در خرمنت زو شعله ادراک ما
در مذاق بحین ز زهر آید هریاک ما

مسئله السقیم

میر بجایه نقلید ازین لباس مرا
خراب رے خودی با وجود نقص قوی
شکایت ز خرد پیشگان خود دارم
ز راه و رسم عزیزان بجان همی ترسم
نشان تیر ملاست اگر شوم نواب

بکمال خود بجز ارای خدا شناس مرا
ز حال خود چه شود گر کنی قیاس مرا
جز اتباع میشد مایه سپاس مرا
بجوے یار گزاردیدی هراس مرا
نخوشم بآنچه غمش کرده روشناس مرا

مسئله السقیم

هزار شکر که تقلید شد لباس مرا
بغیر فقه چه فهمی تو منصف را
رموز علم کتاب و حدیثم آسان گشت
نباش تا خلف از ترک اقتدای سلف
تو خواه بر سر مهر آء و خواه بر سر قهر
برهنائی اجماع سالکان هر آء
اگر چه عاجز م از صولت نیندیشم

خدا شناس شناسد خدا شناس مرا
ازین خیال تو بگذر بکن سپاس مرا
دلیل راه شد اجماع و هم قیاس مرا
شفیق تر ز برادر بنحو شناس مرا
نباشد از تو بنوع امید و یاس مرا
مقلد من مصطفی شناس مرا
ز شیر قالی تو که بود هراس مرا

مسئله السقیم

صدر شک بشک سختم هست ختن را

بو کرده و لم تا گل و ریحان سن را

در غربت بدعت نبود راحتِ سنت
در بند چمن سبزه پاکی ز توان یافت
در جنبِ سنن کے خرف را می پسندم
علامہ دوران کہ ز مستنوج برآمد
نواب ازان نور کہ دار و سنن یار

بے حکمتِ خاصے نگویند وطن را
ہم حرف شد م حضرت صدیقِ حسن را
پر گوہر و درسا خستہ ام درجِ دین را
استادِ شناسد ہمہ شوکانِ یمن را
ان سر و خستہ شمعے عجیبے خانہ دین را

قصیدہ

از لغتِ نبی برگِ ویرے بہت سخن را
تا لغتِ نبی خواندہ زبانِ ایر و دندان
آن کسکہ بود طالبِ طیبِ خوش طیبہ
کی دل کشدم جانبِ فردوس ز کوشش
دُزد و سرورتن از کلہ و خلعتِ شناسے
از خامہ و ہم نامہ پے لغتِ تو عاجز

زان سان کہ ز گل و لعلِ درخت چمن را
پُر ساختہ از سبزه و دو دودانہ دین را
چون خونِ فروہ شمر و مشکِ ختن را
چون خارِ شناسم گلِ نسرین و من را
آہنگس کہ کند خاکِ درِ اوس و تن را
در مجلسِ دین کرد عیانِ شمع و گن را

قصیدہ

اگر بے شوی ہدم از تونیتِ عجب
قیاس پرورے و تند باد را می شنے
اگر برود ہے دروا از تونیتِ بصید
غریب شرم نمائے ز محرمِ سنت
سنن گذشتہ آشفتمہ ز خرد گشتہ

و گر قیاس کنے این ہم از تونیتِ عجب
اگر بباد و دہے عالم از تونیتِ عجب
اگر بغم بہ فراے غم از تونیتِ عجب
نظر بجانبِ نامحرم از تونیتِ عجب
خلافتِ طور بنی آدم از تونیتِ عجب

فغان کہ مرگ گزید نہ اہل دین نواب
صدایِ نوحہ دین تام از تونیتِ عجب

مسال الفقیہ

اگر بیهوشو سے ہدم از تو نیست عجب
نمیدی امر حق انعمی شدی درین عالم
بدوستی کہ تو دیرینہ دشمنی داری
چنین کہ روئے زرے و قیاس تانہ
دم نیاز فقیران اگر پسند ناز
چنین کہ دیو زوت راہ و از بہت بروہ
شدہ شگفتہ دل دوست عاجز انقشت

دم از تو عجب نے زینہم از تو نیست عجب
شدن صفت پروردان عالم از تو نیست عجب
ہلاک جان سے آدم از تو نیست عجب
شود و دعالم اگر ہم از تو نیست عجب
سرا ز غرور نسا زے خم از تو نیست عجب
اگر کنے ز خلایق رم از تو نیست عجب
شود حسود فسرودہ دم از تو نیست عجب

مسال السفیہ

حدیث دوست بنزد دوست مانند است
بغیر سنت سرور بیک منط بند
برائے غیر ز سنت نمی توان گشتن
دل کے اگر از اتباع راضے نیست
پناہ نیست بجز سایہ سنن نواب

لماں مبرکہ مرا این بندہ بی خداوند است
برای تو ہمہ زہر و برائے من قدست
چو دل بخدست او از ازل کر بندست
برای غیر ہمیں ہر چگونہ خردست
درین زمان کہ ز ثقلید فتنہ بندست

مسال الفقیہ

ز ہر کس کہ حکم ایمہ پابند است
ز نقل ہر چہ بود نقل مجلس فقہا
ز حرف من کہ شوے رنجہ الہی ابلہ
فقیہ ہر چہ بگوید بگویش جان بشنو
کیک گوش ز عاجز منے کند این پند

چو بندہ است بہانا کہ بی خداوند است
بکام تو ہمہ خصل بجام ما قدست
خرست ہر کہ نہ زین رنجہ با خردست
کہ قول او بحدیث حبیب مانند است
بکلمہ راے حکیمان علاج او بندست

لعلہ
است بکبریت
وین کان سے
ہوا امی نہ
فی الاثر عجمی
در مثل سبیل
عجب خدای
بفتح کمر کی
نصیحت کرد
کجا از تو در
ضلع بیخاک
و از کمر سپ
وین حکیم نور
چوین پرست
را کمر سپ
پر خدای تو ازل
حکمت نقل
کہ با کسب
برین وقت کبر
نیکو کتاب کرد
سند پادشہ
بود و در ادب
عقل و حکمت
ویندست
منہ

تال الفقه

حدیث دوست که روشن گردان من است
 همیشگی که منم مرغ آویج سنت را
 ز فیض علم سخن از دو کون آید
 صحاح سته که در علم دین علم آمد
 به روشش که مقلد رود و معتقب را
 درین زمان که جهان بیاطل افتاب است
 درین غزل بتال نگاه کن نواب

که حدیث دوست
 که منم مرغ آویج
 ز فیض علم سخن
 از دو کون آید
 صحاح سته که
 در علم دین علم
 آمد به روشش
 که مقلد رود و
 معتقب را درین
 زمان که جهان
 بیاطل افتاب است
 درین غزل بتال
 نگاه کن نواب

گزین بیان من و بهترین فغان من است
 پهلای دوشته تا وک کمان من است
 خط حدیث ز غمخاطر خط زمان من است
 بر زنگاه خرد چرخیم نشان من است
 سمند فکر است صاحب بریران من است
 بیان حق بزبان گهر نشان من است
 که بهترین نواهاست و لسان من است

تال الفقه

بضرب چوب حد و تیغ من زبان من است
 تو جو فروشی و گندم نابکوای غل
 بگردن خرننگت نمی رسد هرگز
 سمند فکر تو فعل افکند با ول گام
 صحاح سته که پیوسته بر زبان دارم
 حدیث دوست کجا و فغان هرزه کجا
 پاس خالق و نعمت رسول و مرجع امام
 بود مخالف دین هر که با تو آید نزد
 زیر طعن تو با من و بے خط باشم
 به نعمت فقها دسترس مرا باشد
 پیش منطبق عاجز چه دم زند حاسد

بضرب چوب حد
 و تیغ من زبان
 من است تو جو
 فروشی و گندم
 نابکوای غل
 بگردن خرننگت
 نمی رسد هرگز
 سمند فکر تو
 فعل افکند با
 ول گام صحاح
 سته که پیوسته
 بر زبان دارم
 حدیث دوست
 کجا و فغان
 هرزه کجا پاس
 خالق و نعمت
 رسول و مرجع
 امام بود مخالف
 دین هر که با
 تو آید نزد زیر
 طعن تو با من
 و بے خط باشم
 به نعمت فقها
 دسترس مرا
 باشد پیش من
 متطبق عاجز
 چه دم زند حاسد

برای طعن مخالف علم سنان من است
 بچار سومی و یار پهلای و کان من است
 سمند فلک امر و وزیران من است
 دران مقام که جولا کبریا من است
 خدا گواه که دین من است و جان من است
 در گمیا ربلب بهترین فغان من است
 وطنیقه من و ورد من و بیان من است
 کس که از تو گریزد و دوستان من است
 نگاه میان من ایمان من امان من است
 که بهره گیر جهان انصاف من است
 زبان زبان من است بیان بیان من است

فصل السیفیه

خلوت نشین بخلاف انجیای سنت است
از زمین بهشتش همه آئین دولت است
صد گونه بر قلاب حشر بار است
تقدیر هر کس زحمت را و قیامت است
نواب را تیغ سنت کفایت است

شاه جهان که آب رخ ملک دولت است
به پال را که دست توی داشت از سکن
ما را به دست سنت همدش که ویر باد
تو را میگزینے و من سنت نبی
بر ما چه طعن گر همه عالم مستعد است

فصل الفقیهیه

فخر تو از چه بر سر این جاه عزت است
هم شتم و نظم معنی ترکیب دولت است
کاین معج بالکنایت و ذم بصراحت است
ای لاف زن خلاف گواهیچ سنت است
حرمان تو رفقه حوالست قیمت است
لا یعقل است و بخرد و پست فطرت است
شهباز شوق را پر پروانه بهمت است
جیدین که خار در ریش از نشان شکست است

تا ز تو از چه بر سر اقبال و دولت است
اقبال لا بقاست تصحیف جا ذ چاه
حرفی مزین ز خلوت و سنت بوصف زن
انجیای سنت از تونه ازونی شده هنوز
هرگز خلاف قول فقیهان حدیث نیست
ای عقل و رای و از خرد آنکس که سرتافت
اندر هوا طنبیه زخم بال و پر دم
عاجز گل مراد نه چیتند ز باغ دین

فصل السیفیه

نبر کس خردت تو تیا س مکاری است
خدا گواه که این مقتضای بیاری است
حدیث غیر سرودن ز رسم دلداری است
تو جمع باش بخاطر که زخم من کاری است

تو در برابر من غائب این چه عیاری است
باختیار نفیست و چشم بر ایم
ز نکته سخنچینان رای میزارم
دو بار خنجر تقلید را مده تصدیع

تو خود بگو بے بن این طریقیاری ست
قبای اطلس رسائے کارین عاری ست
که ما دو عاشق زاریم و کارماناری ست

مرا بسترِ سنن چون نمی بری تهره
معدن ان چه عجب گر بنیم جو بخش زمره
بخر طیبہ بنالست حافظ و نواب

مسئله الفقیه

شکوه و دعوت و جاست بختیم ماخواری ست
تلبست بحدیث و کتاب عیاری ست
تمت بصحت پاک از شمارین عاری ست
سپید روشوی کاین عمل سیه کاری ست
علاج سودن بخش که کهنه بیماری ست
ز تیغ فقه تو زخمی که خورده کاری ست
فیوض لم یزکے دمبدم بتجاری ست

منا ز اذین که مرا شوکت و جهان داری ست
بزرق لقتل قد انداز گشته و دین
اگر چه جامه ز بصحت کنی و پیش آئے
بطعنہ زلفش اسبیه کئی
نداده اند ترا در آلت راے صحیح
چرا نه جانب لا مذہبے گریز کنی
خسود خشک لب افتاده ماندای عاجز

مسئله السیفی

دل می طلبد از برائے سنت
در زلف گره کشائے سنت
چشم من و خاک پاے سنت
از گلشن جان فزائے سنت
نقد دل من بهائے سنت
وز پرده دل قبائے سنت
از حبلوہ دلکشائے سنت
من شیفته اداے سنت

جان می طلبد لقاے سنت
آزاد قیاسم و اسیرم
من سرمه راے کس نخواهم
اے باو مدینه منتظر آ
در سوق محبت پیمبر
از دیده شوق تکه سازم
ویرانه راے هست آباد
روشنگر راے تیره آمد

افلاس نصیب اہل تقلید ثواب بود کہ اسے سنت

مقالہ فقہیہ

دل باختہ ام برائے سنت	ہما گشتہ ام آشنای سنت
صد جلوہ و لکشاے سنت	در فقہ بود اگر بہ بینے
ہر شیفتہ بقاے سنت	شکر نہ شود ز رفتہ ہرگز
در گیسو دل رُباے سنت	شد شانہ ز خجستہ مقتد
کن سرمہ ز خاکپاے سنت	کہ چشم جلاے دیدہ دارے
از فقہ بود بعتاے سنت	دین زندہ شدست از فقیہان
آراستہ شد بقاے سنت	بر قامت ما چنانکہ دل خواست
ہرگز نہ کنے اداے سنت	و عوای توبے دلیل باشد
چشم من و تو تیاے سنت	فرق تو و خاک راہ بخذلان
بخضرہ و رہنماے سنت	عاجز داند فقیہ دین را

مقالہ سفیہ

بست دل رشتہ جان در شکن بھوی حدیث	شد کرہ غنچہ ز رشک سمن بوی حدیث
رخت انداخت دل آخر مبرکوی حدیث	شکر ایزد کہ نہ شد معکف گنج خرد
بست راہ سختم لعل سخن گوی حدیث	طفہ بیخند دان در خور پاشخ بنود
ہست محراب نمازم خم ابروی حدیث	طاعت رے نیز زو بطلبگار بہشت
دلربایم بود آن ز گیس جادوی حدیث	اہلہان شیفتہ عنفرہ آرا باشند

بند برپا ز حسن و باز نمانم ثواب
میکشد سوی خود دم کہت گیسوی حدیث

مسئله فیقه

زد زبان فقهاشانه بکسی وی حدیث
از گل فقہ چنان می شنود وی حدیث
حاشی نقد که بر سرے رہ بسر کوی حدیث
روی دل هست مراد ره دین سعی حدیث
بوستان غلم تازه شد از جوی حدیث

شد دل اهل صفا آینه روستی حدیث
در جهان بوی سفاقت پیراغت پیچید
راه پر خوف و تو زاجماع بریدی افسوس
بر زبانست بودا خب را و دولت بجزرت
ز اب نقست بهار گل علم عاجز

مسئله فیقه

که نقد سنت مابترست از صد گنج
عجب که چندان مفتیست زاع زمره سنج
شکنج و غم دهرست مردانه بشکنج
و گرنه سنت مارا چه کار ازین شش و پنج

درین زمانه کش بهر اے غصه درینج
گه ترانه راء و گه نوای قیاس
شکنج طره تفتیلید زینهار گیر
ز راء تیره خود درینج سیکته نواب

مسئله فیقه

که چون تو زاع درین باغ گشت زمره سنج
که خاک روزی ماست گرچه دار و گنج
خذر که از تو دل عالمی بود درینج
بشاش بنجر اینجاریا رخسار سنج
حریف مهره کجایم برد ازین شش و پنج

هنر ارحیف زین رنگ این سراے سنج
چه سود ازین که حدیث و کتاب جمع کنی
خمش و تن زن و از طعن عالمان بگذر
چو شد ز روی خبر صدق وضع میزانست
ز نزد کرد و غایش ستر سس ای عاجز

مسئله فیقه

مگر نیم از حسد که گریزد ز نام صلح
هرگز ز مولوے نشنیدم کلام صلح

ممنون شتم که فرستد پیام صلح
غیر از فسانه خرد و جنگ اجتهاد

این سخن
که بیان جایز است
و بهیاست
نیز که این
شکار
از شتر
غارت آید
و کمال
جرات شود
که در آن
انیت
با سبب
شکار
و در بدو
با درین
چند
سخن

بر من سخن حدیث نبوت حلال باد خواهم عتاب رای و گزیم ز لطف رای نواب را چشم حقارت بسین فقیه	زان سان که بر فقیه حرام است جام صلح از جنگ گریه باشم آرد بام صلح کور بود بسنت سرور قیام صلح
--	---

مسئله هفتم

چون برب و زبان گذرانم پیام صلح از کینه سنگ تفرقه انداخته بر دین داری خیال جنگ بنام آوران دین پیموده اند جام محبت بیک دیگر عاجز شکار تو نه شود دام باز چین	کز هرزه گوئی تو شده تلخ کام صلح لے سنگدل شکست ز دست تو جام صلح چون با تو کینه تو ز بگیم نام صلح اجماع سرخوش است ز عیش نام صلح مرغی که زیرک است کی افتد بام صلح
---	--

مسئله هشتم

لطف سنت طلب این دل دانا گستاخ خوشم ای شایر سنت که بدکار است کاش این چشم که نظار گے تعلید است با حق این دست که این دم بیان خرد من و دریا و سنن دیده گریان نواب	رای نازد که نشیند بدل با گستاخ نکب حسن تو بازخم جگر با گستاخ می کشد رخ سنت بتماشا گستاخ بود با دامن سنت چه قدر با گستاخ که همه ابر همه گریه در با گستاخ
---	---

مسئله نهم

مرد از جاس و مشو این همه برا گستاخ گام بنجیده نه اندر رودین کن تعلید همه این علم و فنون تو جنون دانستم عجب از تو نبود سرزنش و نیدارن	جاهل است آنکه شود بر سر دانا گستاخ بمرا فتی اگر انجبا بنجی با گستاخ گشتی از جیندی بر فضا تا گستاخ که خن و خار رود بر سر دانا گستاخ
---	---

هر سخن جایی و هر نکته مقامی دارد
 قیمت از نیت سبزام حدیث نبوی
 از زبان یافت زیان بچو خسودای عاجز

مشوار بے ادبها همه جا گستاخ
 رایت از نیت مزین روین پاکستاخ
 هر که در پیش فقیهان شده بیجا گستاخ

مسئله السیفیه

بجان نقش حق طرفه مشکل نشیند
 کفم یاد دستر آن که از سینه خیزد
 نه خود را که از ره برد عاقلی را
 شگفت آنکه بر راس خود کیه داری
 ز کوب خرد جگر مقلد خنجر
 بزحمت در آید ز رحمت گریزد
 ز سنت نگرود دل راست کیشان
 گرفت ست تالیف نواب عالم

اگر سهل پرسند باطل نشیند
 و هم داد سنت که در دل نشیند
 فقیه که در فکر باطل نشیند
 ندیدم که نفتاد غافل نشیند
 به بزم سنن مرد عاقل نشیند
 ز سنت هر آنکس که عاقل نشیند
 نه آسان رود او بخت مشکل نشیند
 ز خلوت بر آید به محفل نشیند

مسئله السیفیه

در نقش قفید در دل نشیند
 ز تقلید محسوسم آن ره روی تو
 حذر کن ز آلودل اهل ایمان
 کسے چون تو لاند سبب بر خنجر
 نزدیک به و هاسی لا ابا له
 بگویند بر خیز ازین بزم سنت
 میا ساسے و گاسے بزین در ره دین

بناز سے که سلیله به محفل نشیند
 که لب تشنه بروی ساحل نشیند
 که گر خیزد این فتنه شکل نشیند
 که پیوسته در فکر باطل نشیند
 که در بزم سنت چو عاقل نشیند
 کسے را که از راسے غافل نشیند
 مسافر کجا جگر به منزل نشیند

برائے میر فقیر سنا عا جسر
بخور شید رختان مقابل نشیند

مسئله

زار باب خرد یارب دل مومن خزین باشد
فرنگ رے گر در ساخت با افغان بعتها
خدا و ندا امام ده بنیر سائے سنت
بدل برق سنن تابد تاشای حقیقت را
مشو آشفته در مهربان رایها نواب
نه انصاف ست صد خاطر خوش کیدل غمین باشد
بسلطان سُنن ہند وستان زیر گمین باشد
مکائد ہائے شیطان رای را اندر کمین باشد
تجلی گاہ موسے را خدا طور آفرین باشد
پسندت آمد اینغنی نہ دل باشد نہ دین باشد

مسئله

لجا مومن ز علم فقہ معنوم و خزین باشد
مکائد ہائے شیطان فقہ را گفتن نمی شاید
فرنگ رے گفتن کے بود فرہنگ دیندار
فقیہ آندم کہ بر طور معانے در سخن آید
کسے کا در طریق شرع دین شد رہنمای او
گرد و بر غجز و دہرائل مرد و راہ دین
مدہ نسبت ہم با خاک طیبہ شک عا جسر
دل لاندہب از اجماع روز و شب غمین باشد
مگر لاندہب از اقوال اکثر چہنیں باشد
برین آئین و دین از آن دین صد آفرین باشد
کلیم ست وید بیضاش اندر استین باشد
چہ غم دارد کہ رہزن چون تو اش اندر کمین باشد
ہمانا چشم در راہ و صالحش جو رعین باشد
خطا کردی کجا ہم سنگ قدرش مشک چین باشد

مسئله

حیف ست کا در رای پرستان و گرنہ شد
حرمان نگر کہ ہمت سنے پاک دین
نازم بچذب سنت سرد کہ بردش
ہر چند رے را بگزیدم برائے خود
این خاک تیرہ در کف یاران چور نشد
صد رہ بجال رے رسید و اثر نشد
دل رفت آنچنان کہ مرا ہم خبر نشد
شادم کہ بکھکے من زین شکر نشد

نواب رونود بتالیفهای خود

انواع رای رای را و کس را خبر نش

مسئله فقیه

کس بے فروغ رای زابل بصر نش
بے فقه کس نیافت ز جمعیت آبرو
از مهرنگ لعل و دولت گشت خون زکین
عالم ز علم فقه شده بهره و رول
انکار فقه و دعوی اسلام مرجبا
عجز و نیاز ششویه عاجز بود مدام

هر کس بے مقابل شمس دست نش
بس قطره کان گره شد و اما گشت
عبت بکسب علم و برینا همن نش
سنگ ست یا دل تو که در وے اثر نش
این کار کار نیست زهر کار گشت
مغرور دست چو نتوزد و بر نش

مسئله فقیه

نسیم جنت از گلزار بطیای تو می آید
دلش بر کندن از تقلید و آوردن سنت
تقابل نیست در رای و سخن ای مدعی لکن
تو خور سندی که تقلید کسان روشنگر گردد
و گر احرام کویت بسته نواب از سر شوقی

در شهوار سنهتاز دریای تو می آید
ز لعل گوهر افشان دل آرای تو می آید
طرف گشتن با سکندر زواری تو می آید
جهان در چشم من تاریک از رای تو می آید
خوشت با واکه از خود رفته در جای تو می آید

مسئله فقیه

زهر جانب مقلد در تنای تو می آید
خدا را کور بے چشم عدو را نیز زائل کن
دل از کف بردن و از مهر بانی دلبری کرد
چمن آرای ریل دل آریان کند هزم
علیج تلخکامان فراقت یا بنی الله

رود هر قطره کنز خود بدایای تو می آید
که کار سرمه از خاک کف پای تو می آید
ز روی دلکش و رای دل آرای تو می آید
نسیم جانقرا هر که ز بطیای تو می آید
بشکر ریز بے لعل شکر خای تو می آید

لے غلب
جانب
جانب

مدار از فتنه و جال خویان با کے ای عاجز
چو دفع شر آشسر از مسیحای تومی آید

مسئله

علاج درد دل از راس پر بزدان نمی آید
سنن را بنده ام نا خوانده رسم جاہلیت را
علاج بدگمانیہاے من بار اے نتوانی
بمشرکے رسد رانی بجا کم چون درین صفت
چو دیدم زار و نواب را از سر زمین بند
بخر عکس رخ سنت بچشم جان نے آید
بسوی قبلہ بدعت رخ ایمان نے آید
ز تو در خاطر من وقعت پیمان نے آید
بدر دامن نے ساز دینی دژان نے آید
بخاطر ہیچ یاد از کشور ایران نے آید

مسئله

قرار از درد نادانی بنادانان نے آید
نصیحت میکنم بشنو علاج خویش کن لیکن
تو از تقلید شوکانے چرادر اسن نیفتانی
چو داری بویہ راح و فلاح از شوک شوکانے
مطیع دیو گشته بنده فرمان نفس آمد
مخالفت گرتو آویر دای عاجز مرواز جا
علاج این مرض حاشا کہ از لقمان نے آید
بخر راسے صحیح این درد را درمان نے آید
کہ غیر از خار و خواری ہیچ از شوکانے آید
کہ از خار میفیلان نفخہ رخسان نے آید
براہ راستی ان خصم نامن نے آید
کہ خار صلابکارناوک دیکان نے آید

مسئله

خبرے از مین نے آید
نشر غم بدل چرا نہ خلد
بوی عطرے کہ از حدیث ششم
از تو اخذ حدیث پیغمبر
ترک سنت گزیدن بدعت
بوسے از پیرہن نے آید
خواستار سنن نے آید
ہرگز از یاسمن نے آید
در زمان سنن نے آید
از تو آید ز من نے آید

ہای اہل قیاس راست
یاد نواب نیست در قفوج

ہیچ جان در بدن نے آید
ہیچ کس از وطن نے آید

قال الفقیہ

از کس این کوفن نے آید
علم از اہل راے حاصل کن
انچہ آید ز علم فقہ و حدیث
سخن مختصر ہمین کہ ز تو
عطر قفوج شد و باغ آشوب
زن دیناست مدے عاجز

از تو آید ز سن نے آید
مشک غیر از ختن نے آید
از گل و یاسن نے آید
طرز اہل سخن نے آید
تاشیم از چمن نے آید
کار مردان ز زن نے آید

قال السفسیہ

ولے کان سوی سنت مائل پرواز سیکرد
صریر خاصہ مژدہ بخش متصل مارا
درافتای سخن جرے بنام شد شیخ ملت را
بجست می بردنت خشتا سر سبزے طالع
صفیر بلبلش از روضہ سنت ہدیاد

اگر ہر طالع بخشک باشد بازے گردد
کہ انجام محدث خوشتر از آغازے گردد
سفال رای باران از گہمنازے گردد
زے محرومی آنکس گزینہ بازے گردد
کہ بانواب والا جاہ ہم آوازے گردد

قال الفقیہ

دام از حضرت حق کار با سازے گردد
چہ یازنی چنگ بہر چنگ باز آرزین نگاہ
تو آنرا را حدیث و کتاب از فقہ حاصل کن
چنین گرمی سرائی نغمہای خارج آہنگان

بصبح و شام این در بر رخ ما بازے گردد
شکار صعوہ از تائید ایزد بازے گردد
صواب و ناصواب اینجا ہم متمنازے گردد
بہمانے بر ہم و دہم ازین آوازے گردد

از زبان
دست
درازی
کردن

کتاب و نقد و سنت هر سه اندر خلوت و جلوت
زبونی تا کجا سازم من و تیغ زبان عاجز
بابل و بین رفیق و مونس و دوساز میگرد
که خصم از طرز و طعن اهل دین طناز میگرد

مسئله

لب که از سنت روایت میکند
هر که می گوید حدیث مصطفی
بهر دور از زیستان نالد قلم
جان و درافتاده شهر رسول
هر که مشتاق نجات اخروی است
تیغ تقلید کسانم گشته بود
پیش نواجم بخوان دیوان را

طوطی از شکر حکایت میکند
بر دل مسکین عنایت میکند
بشنو از نه چون حکایت میکند
از جدایه ها شکایت میکند
جانب سنت حمایت میکند
لعل جان بخشه حمایت میکند
سنتی اورا کفایت میکند

مسئله

مولوی از خود روایت میکند
کلمت از دست تومی نالد مدام
دوری از اجتماع و با تو نفس تو
بهر رزم آرا می نالد هیان
هر مستد پیشه را قول امام
لطف حق تا یابد بر عاجز مدام

وز خدا گویا شکایت میکند
بشنو از نه چون حکایت میکند
از جدایه ها شکایت میکند
رے زن از زاری است میکند
در طریق دین کفایت میکند
میکنند سجد و غایت میکند

مسئله

شد مشرف ز احادیث پیغمبر کاغذ
صفحه عارض گل بهر نوشتن شایده

نقطه کو هر یک دانه بود هر کاغذ
در خور سنت سرور نبود هر کاغذ

۴
مغز و فکری
کون و خزن
و شکر و شکر
نودن

روی قرطاس سیاه میشود از نقش خود
می نویسیم شمای سنین سرور را
تا حدیث صفت طیبیه نوشتیم نواب

نشود گاش درین ملک میسر کاغذ
هان بیارید بمن از ورق زر کاغذ
گشت چون عصه گل از مطر کاغذ

مسال نفیقه

گر چه هنگام رقم می کنی از زر کاغذ
تا بجا بر رقم فقه خط نسخ کشته
خط من در صفت رای خطوط شمس است
خط بطلان ششم کاغذ بادی دامن
کوری از جهل ندانے که سواد عاجز

حرف تو در نظر آید چو حرف بر کاغذ
قلبت اشک نشان آمد و شد تر کاغذ
میکند کسب صفا چون میوه انور کاغذ
کلب بمیغز تو گر مشق کند بر کاغذ
سرمه دیده بینا بود اندر کاغذ

مسال اسفیه

تراز فتنه بود هر طرف سپاه و گر
هوای راے برد از ره سنن دل را
بیا بگشنت سنت که رنگ دبو بمی
گمش به تیغ خرد و الهان سنت را
ز بهر خدمت بدعت درین زبان فتن
ز تند باد حوادث که می وزد از رای
ز رای جز تو به پیش که نالم اے نواب

ز جور راے تو هر گوشه داد خواه و گر
بجز خداے ندارم بران گواه و گر
نزدید از گل تفتید جز گیاه و گر
نگرده اند بجز پاسبان حق گناه و گر
بخانوات نبود غیر راے واه و گر
بجز حدیث بنا شد مرا پناه و گر
که نیست جز تو درین ملک پادشاه و گر

مسال نفیقه

باهل دین بود امر و زعفران و گر
چگونه راه برے در مدینه اسلام

که در مدینه ما هست دین پناه و گر
ترا طریق دگر هست و رسم و راه و گر

ع
در مدینه
نویسند خط
طیبیه در

بلک شیع مسلم بود فقیهان را
کتاب را بود آثار دیگر از تفسیر
قیاس و رای و دما شاهد اند عاقل و بس
تبار بر سر افواج دشمنان عاجز

نگین دیگر و تاج و گر کلاه و گر
حدیث را از قیاس است دستگاه و گر
با مرحق چه ضرورت بود گواه و گر
رسد ز غیب باد او تو سیاه و گر

مسئله

ستم از نشه دین و هر یکام است امروز
نماروی خود ای رای سیه خرویده بر
رنده مار که بجز میسکه جایش نبو
داروی از ستم کن که زود و آرا
عالمی رام حدیث آمد و تقلید گذشت
ناصحا چون نترسم دست بقرآن حدیث
بعد نواب کس نصرت سنت نکند

باده یسکه طیب است بجام است امروز
جلوه از ستم ماه تمام است امروز
مین که در زاویه طیبیه مقام است امروز
بدماغ من بیچاره ز کام است امروز
بعد الحسد که ایام یکام است امروز
آن کدام است که بشاهد و جام است امروز
رقم خانه او مسک ختام است امروز

مسئله

شام میخانه ماروشش بام است امروز
جلوه رای کند بیک جهان آرائی
هر که در چار جت سالک راه شرع است
جلوه رای مرا ماه تمام است امشب
نسبت ماه مناسب بشب آمد تو مگو
آمد این بخرد با عث محرومی تو
بهره ناکای فردا است عدو را عاجز

آفتابم ز رخ دوست بجام است امروز
سحر مدعیان تیره چو شام است امروز
پیر و رهبر چار امام است امروز
روشن از مهر شهادت و بام است امروز
جلوه از ستم ماه تمام است امروز
ورنه فیضان خرد بر همه عام است امروز
گرچه از گردش ایام یکام است امروز

مسئله

آواز سر موسی رای این و آن برخیز
حریف رای مشوا ندین تفقه چیست
مخوفضای ریاض سنن ز کنج قیاس
بکوی طیبه سنت بیا و پاشکن
نباد مست ر حیق خرد شود نواب

سراغ سنت جانان کن جوان برخیز
ز فرق شعله تقلید چون دغان برخیز
ازین خرابه بگلشت گستان برخیز
بنگ چو باد ز بزم خردوران برخیز
بگو بحضرت او از درِ عیان برخیز

مسئله

چو رای تست جهان از غم جهان برخیز
بیار و ببقا هست درین نقابت چیست
بجذب اثر راے آفتاب ضیا
گرفت جام و صراحی بدست لاله و گل
زبان و خامه سلاح سخنورست ام و دل
حریف رای شود هم ندیم اهل قیاس
ز سنت ست ثبوت قیاس طعنه زن
چو در مرت سربزرگ اصابت عقل ست
لطیب طیب و بوسے حدیقه نبوسے
بر آ خر قهقه تبلیس و پوش لبس خلوص
بمسندے چ نشینی که هر زمان در گوش
ترا که نیست نصیب از است باد و رای
بدوستی که خدا دست باش چون عاجز

به پیر میکده بنشین و شادمان برخیز
ز روی آتش تسفیه چون دغان برخیز
چو شبنم از سر این باغ و بوستان برخیز
تو نیز از پئے تقلید این و آن برخیز
پے مقابله با خنجر و سنان برخیز
بهوشان بنشین و بے کشان برخیز
تو بخیر دزینان حسد دوران برخیز
با اهل رای نشین و زابلهان برخیز
چو باد ازین گل و گلزار و بوستان برخیز
بملک و مال جهان آستین نشان برخیز
ندامیر سدا از آسمان که هان برخیز
برو بصومعه و از درِ عیان برخیز
بدستان بنشین و زد دشمنان برخیز

چنانچه درین
زبان از
سند نشانی
نوابی بپای
برخیزانند
سند
عاقبت قیاس
و قیاسی قیاس
و قیاسی قیاس
و قیاسی قیاس

مسئله

بیگانه از سنت ماما جبرای پسر
بگذر ز رای مرامی زن و مدعا پسر
یعنی ز مفلسان خبر کیمیا پسر
یعنی بد رو خکن و نام و دوا پسر
آنکس که با تو گفت ز نواب پسر

ای یار رای شیوه ز احوال ما پسر
خواهی دلت چو آینه روشن شود ز دین
از رای اهل رای نقد و سنن مجو
باب سنن بد قرار باب رای نیست
آگاهیش ز عالم علم حدیث نیست

مسئله

جبر اهل رای را ز آکر ابر پسر
آن کسکه خود عیسی بود ز دوا پسر
احوال سیما خبر کیمیا پسر
تدبیر ملک دراز ملک از گدا پسر
از نفس خود دبر پسر ز ماما جبر پسر
چون عاجز کس سفینه چون چهر پسر

از بحیر و رموز کلام خدا پسر
دار و دین ز غیر مقتد کمن طلب
خاک ره فقیه بس اکسیر اعظم ست
اسرار دین و ستر حق از بیخ و مجو
بودی چه و چه هستی و باشی چه عاقبت
قول فقیه دار مسلم بحبان و دل

مسئله

بکار رای مبرنج و با حرامی باش
نسیم دار ز سنت گره کشای باش
رفیق جر گهر آثار آشنای باش
بغادته مکن و همدم و حامی باش

بروز گار سنن ساز و بی ریای باش
چو غنچه کار خرد مشربان فرد لبسته است
مرید رای پرستان مشو ز یخزدی
مجوی رای ز کس با حدیث مصطفوی

اسیر فتوی بیگانگان مشو نواب
مدام بر سر این راه رهنمای باش

ای الفیاض
را کرد در قرآن
مجله از جوت
تقطعات
است بخت
ایرادش
ما را خاطر

سنت گزین نه رای که مرگ ست در پیت	هرگز قیام نیست ترا اندرین رباط
نواب شرم آیدم از حضرت بنی	جز مستثنی بر اے نسا زم با حلاط

مسال فقیه

الحمد مداینکه بود در دم از نشاط	ایاک نستعین و دگر اهدنا الصراط
طے کن بساط جل بسیط و فقیه شو	زان پیش کن بسیط زمین میکنی بساط
از بابے اختر از دوز و بابے اجتناب	بامومن ارتباط و بسلم کن احتلاط
کعبه رباط طاعت و خلق مصلیش	انگنده اند چار مصالح دران رباط
بسجاده گر چپار بود جاده هم چپار	یک خانقاه و صومعه یک منزل صراط
ز اشعار آید ابر تو عا جز عد و گر بخت	دانی که سگ گزیده کند زاب احتیاط

مسال سفیه

شد خاطر من از کتاب مخطوط	وز سنت مستطاب مخطوط
بوی حسردم کند پریشان	گردم نه ازین گلاب مخطوط
صد شهر حسرد نموده ویران	گشتم ز دل خراب مخطوط
برچید سنن ز نامه رای	طعم شده ز انتحاب مخطوط
بمجنج سنن برفت نواب	شد ذره ز آفتاب مخطوط

مسال فقیه

شد جان من از کتاب مخطوط	چون تشنه جگر ز آب مخطوط
دل مست ز باد التست	هستم ز دل خراب مخطوط
سرگرم محبتیم که باشد	سازده ز آفتاب مخطوط
دنیا طلبید و مدعی گشت	از دهم و خیال خواب مخطوط

نام تو ز جسا اهلان گزیده
عاجز کتاب سرخوش آمد
کلم شده ز انتخاب مخطوط
چون باده کش از کباب مخطوط

مسئله فیقه

مست حدیث راز می ارغوان چه خط
از کف ربوده است دلم را حدیث او
چون راس کس بسنت سرور نیرسد
امکان نداشت دست بسنت رسیدت
آنرا که بے اطاعت سنت بطیبه رفت
رنجور رای راز مسیح زمان چه خط
بار از پے گرفتن قتلیدیان چه خط
از جستجوے معرکه امتحان چه خط
از آرزوے وصلت و جریان چه خط
نواب گوز قربت آن گستان چه خط

مسئله فیقه

از پائے فقیه به بدیستانان چه خط
از پند اهل راس به نایب سردان چه خط
آن کس که از مدینه اسلام خارج است
مردی کجا چو مرد بود تحت حکم زن
طوطی ز لاله که موحد ندانست
ز اجماع ذوق سیر سیر حاصل شود
معنی طلب مثال دل اهل معرفت
این هرزه نالیت بر عاجز جواد هست
گو بوی گل خوش مست جعل را ازان چه خط
بیار جعل راز مسیح زمان چه خط
گو حکمران شده ست بهندوستان چه خط
زین خانی و بهادری خان مان چه خط
بامرو بے عل ز زبانے بیان چه خط
بی دوستان ز سیر گل بوستان چه خط
لفظ حدیث اگر بودت بر زبان چه خط
آنرا که در نیست ز آه و فغان چه خط

مسئله فیقه

حدیث لعل تو آغاز یافت در طلع
بوصف سنت سرور چنان غل خانم
سزد فسانه ارباب راس در مقطع
درے ز رحمت ایزد کشود هر مصرع

عجل فیض بزم
فایز آن دریا
و بیکل جلال
یاد کردیم
در گنج نامه
دارای خوش
ناراضه نشود
کلیه کبریا

نهر ارمیوه ایسان دهر بکسر خرد
مرا بس اینکه شوم منتفع بعلم سنن
ز کج راه برآمد بوسعت سنت

زنت شلخ حدیثی بحث درین مزرع
فقیه مدرسه راه و علم لایفیع
که جمیع خاطر نواب است از جمیع

مسئله الفقیه

نوشته ام غزل طعنه زن درین صحیح
ترا که شیره چشمی کجا خبر باشد
تو رو بهی چه کنی با مقلدان شیر
ترا چه بهره ز علم سنن بودی ای
بروے فهم تو علت حجاب اکبر شد
بمهر کوشش جو عاجز بجاه و مال منا

که مقرر عه بز مذبر سر تو هر مصرع
که رای مهر جانا تاب هست و دل مطلع
که شیر گیر بود هر عنزال این شمع
تمام سے تو لا حاصل است و لایفیع
ترا گمان که عود سیست در بر شمع
عروس دولت تو رو نهفت در بر بق

معصوم چو یک
جان نبد نادان
و این آسمان است
شوق از تو بیست
کوشش

مسئله الفقیه

بست گشتم از هر کار فارغ
سرت گروم که پیش حجت تو
بشوق شاه دست نخیم
بذکر ستم از رای غافل
مرا شک نیست در اوضاع نوا

بگلشت چمن از خار فارغ
مقلد گشت از اغیار فارغ
بناشد مرد شب بیدار فارغ
بکار یا رم از اذکار فارغ
که یک دم نیست از آثار فارغ

مسئله الفقیه

چرا نشینی از پیگا ر فارغ
بطعن اهل دین داری سروکار
فنون جمل آموزی درینا

ز طعن و طفر خود را در فارغ
زمانی نیستی زمین کار فارغ
ز علم دین شدی یکبار فارغ

مکافاتِ عمل یا بے سرانجام
بکیدِ نفس و شیطان خو گرفته
حذر کن از دل پر سوزِ عاجز

مباش از کارِ ناهنجار فارغ
نشستی در صفِ اغیار فارغ
مباش از آو آتشبار فارغ

قصه لطف

عمر یارانِ زمان شد در پیِ آرا ملف
جرعه کز ساغرِ اهلِ سنن بیز و بجای
نکته سنت مجوزِ خاطرِ تقلیدیان
عشوه سنت ز ساقیِ دل برد از اختیار
غره خونریزِ آرا سیفِ لائمان کشد
که گرفتارِ تبانِ رسلِ این دآن شود

قلْ لِمَنْ أَنْ يَشْهَدَ أَيْفَرُ لِمَنْ مَا قَدْ سَلَفَ
خاکِ آن بر خونِ اربابِ خرد و دوشرف
گوهرِ آثار را جا نماند پاک آمد صدق
گر بزمِ راسِ گیران هم شود دماغِ بکف
لعلِ جان بخشِ سنن گوید نوبتِ خلافت
هر که چون نواب شد تیرِ ملامتِ راهب

قصه لطف

این صدا آمد بگو ششم از در حق بی شغف
خلعتِ لطف و عطا هست آنچه کرد او محبت
جمع آرا از زمین و اهلِ تقوی از یسار
ناگهان دیدم گردهی پاسِ دوزخِ بوند
گفتم این مشتِ گرفتاران همانا کیستند
گفتم آخرِ چیست تدبیرِ خلاص الهام شد
بر خلافِ راهِ آسلافِ خود این ره سیرد

مرحبا عبیدی تعالی اهلًا و سهلاً لا تخف
تحفه عجزِ دینارست آنچه من بروم بکف
جانِ پاکان یکطرف خیل ملائک یکطرف
جمله چون زنجیرِ لالان سینه پراز آبِ تفت
شدند اکا زادگانِ بندِ تقلیدِ ناسف
توبه از کردارِ کزوی عمرشان گشته تلف
در جهان یارب بناد چون تو پوزِ خلف

این حکایت بر تو عا چرخِ خاند و شبنمِ شاد
تا ازین خواری رها گردی دمِ بانی شرف

فصل فیفہ

زہے نصیب من بندہ جت ذائق
حدیث بدرقہ خواہیم اندرین تعویق
وگرچہ سود مستلد تراز فکر عمیق
کہ در خزینہ اندیشہ نیست جز تحقیق
مذاکند ز ہر سو تعالیٰ یا صدیق

خوشامک سنت بطر اہل طریق
طریق پر خطروین و کاروان قیاس
بجز شناختن رے کامل و ناقص
بپاس خاطر تقلید کے نہ حق گزرم
بہ محفل کہ ز تالیف من رود حرفے

فصل فیفہ

کہ ہر یکے بحقیقت بود رہِ حقیق
تو خود ز کجروی خود فتادہ در تعویق
وگر نہ چون تو شد ندے بہ بحر جہل غریق
ہزار حیف کہ محروم ماندے از تحقیق
ہوا مخالف و باشد اگرچہ بحر عمیق

میان چار جہت ہست بس چار طریق
براستی کہ رہ راست راستان رفتند
بود تمسک اہل خرد بعلم شن
بہ نسبت فقہا طعنہ زن شدے از جہل
چونا خداست خدا نیست غم ترا عا جز

فصل فیفہ

از رشک بلبے کہ بہستان شود ہلاک
کا نذر تلاش سنت جاناں شود ہلاک
در جلوہ گاہ حضرت قرآن شود ہلاک
مرد خلاف سنہ بطوفان شود ہلاک
ہرگز بہاد چون قوہ عصیان شود ہلاک

مرد آن بود کہ در پئے ایمان شود ہلاک
کردم فدای ہمت مردانہ کسے
دارم بکنج اقیسہ رشک از کسے کہ او
نازم کہ من بکشتے سنت نشستم
نواب دست زن بسن بگذرا ز خرد

فصل فیفہ

صفہا ز مذبحاک و بمیدان شود ہلاک

مرد آن بود کہ در رہ ایسان شود ہلاک

دریای بے کنار بود دین فقیه فوج
تقلید ناگزیده غریزے که جان دهد
بیراهه چونکه ز ورق خود رانده مدعی
بے رهبر عقل چنان پئے ببری بدین
عاجز تو بهر گیر شوا از چشمه ساعی عقل

بے فوج قوم جسمه لطف خان شود هلاک
تا دیده ملک مصر بنده ان شود هلاک
ترسم ز موج لطفه نعمت ان شود هلاک
چون تو کسے بسا و بصیان شود هلاک
بی عقل در سراب بیابان شود هلاک

مسئله

آمدن نیت سنت بطلبگارے دل
ترک تقلید بگو نصرت سنت فرما
یک طرف سنت رخنه دیگر سو بدعت
عالمے گشت گرفتار هوای تقلید
نه کتابے که درین عکله مونس گردد
چون ز غفلت سو سنت نگر ایم که مرا
پای در کوچه تقلید کسے لرزد
نشوم شیفته و قرار باب قیاس
من بجای کجاشیوه تقلید کجا
غازه آمد برخ شاہر سنت نواب

فرصتش باد که دارد سر غمخواری دل
آن مے آشام کز دسر زده شکاری دل
طرف نور یقین نیست سیه کاری دل
گو طبعی که کند چاره بیماری دل
نه حدیثے که نشیند پی دل داری دل
سید بد دست بهم دولت بیداری دل
بر در یارفتا دم ز گرفتاری دل
یک حدیث لب جان بخش بشاری دل
دل گرد بست بمن من بوفاداری دل
بعدا محمد بکار آمده خونباری دل

مسئله

جمل چون تیغ کشد از پی خونباری دل
طبع دلداز را جماع نگر و بر هم
هر که دل بست به تقلید ز کونین برنت

جز خرد گیت که آید بدو گاری دل
زلف او که شود آشفته بباری دل
بود آزاد مقلد ز گرفتاری دل

سهل شمار دل آزار سے اہل تقلید
بند تقلید گستی و مقید بخود سے
من و تقلید امام و سنن و فقہ و کتاب
نیت جز آن لیجان بخش و دم پاک فقیہ
اِنَّ فِیْہُمْ مَّرَضًا زَاوِیًّا اَنتُمْ اَشَدُّ مَرَضًا
ناز مفرودش کہ باشد ہمہ نقصان سودت
دل کجا را سے کجا غیر معتمد ز کجا
چہ عجب عاجز اگر خصم تو بیدل باشد

عش لرزد ہمہ بر خوشیستن از زاری دل
کس گزقار نبسا و اگر گرفتاری دل
تو دشو کا نے و تبیس و سیہ کاری دل
مرہم زخم نہسان چارہ بیماری دل
تو ازین قوسے و شد خصم تو بیماری دل
بیچ کارت نبود غیر زیان کاری دل
تو و بزار سے دل با و طلبگاری دل
کہ بیک لحظہ نیا سودہ ز خونخواری دل

مسال السقیہ

تا جانب حدیث نبی و نہادہ ایم
ہم جان بدان کتاب سماوی سپردہ ایم
ناموس چند سالہ تقلید نیک نام
اے دل بقل کوش کہ ما نقد عفتل را
پیش حدیث لعل لب یار دل نواز
شاہیکہ جز برو نتوان گشت روی خوش
از صندل خرد نفراید بخر صداع
چون بوی گل بعالم باقی بسک رویم

رای دریای خلق بیک سو نہادہ ایم
ہم دل بران حدیث سمن بو نہادہ ایم
در راہ طیبہ شہ دل جہ نہادہ ایم
با پارہ خرف پتر ازو نہادہ ایم
بندی پیاے رای ز لیسو نہادہ ایم
سوی حریم محترم او نہادہ ایم
سر در خیال دوست بز او نہادہ ایم
نواب رخت رای بیکسو نہادہ ایم

مسال السقیہ

دریا و او سر کیہ بز او نہادہ ایم
ما قبلہ سوی کعبہ دل راست کردہ ایم

کوئی بروی سنگ در او نہادہ ایم
وز کعبہ سوی قبلہ جان و نہادہ ایم

سجده ایم مرتبه اہل راے را
 شر از خیال سرو و صنوبر کشیدہ ایم
 دام فسون و مکر ز رہ باز چین کہ ما
 مارا مدہ فریب بہ نئے ساقینا کہ ما
 مینوے ماست فقه و شراب طہور را
 عاجز میان فرقہ اعداز کلک خویش

صد بخند گم سر بہ تر از و نہادہ ایم
 دل در ہواے آن قدو لچو نہادہ ایم
 سر در خیال آن سر گیسو نہادہ ایم
 میناز کف بحسرت مینو نہادہ ایم
 مارخت خود زمیہ کہہ کیسو نہادہ ایم
 تیغے بزور و قوت بازو نہادہ ایم

مقالہ فقہیہ

نمکہ از رفعت سنت بفک ساختہ ام
 روی بر تافتن از من نہ مسلمانی ہست
 تکہ چاک گر بیاں مذاست پسند
 نشوم شیفۃ بازے ارباب قیاس
 بعد الحمد کہ در دوز فساد تقلید
 تیغ سنت بکمر خنجر آثار بدست
 در گلستان روایت تمنای حدیث
 حیلہ سرمایہ فتوای مقلد باشد
 بطیف سنن خیر بشر چون ثواب

پیش رسے تو نہ ہرگز سپر انداختہ ام
 نمکہ ابروی سنن قبلہ خود ساختہ ام
 آن سرے را کہ بیا د سنن افراختہ ام
 نمکہ دل را بحدیث بنوے باختہ ام
 بصحاح و سنن ثابہ پرداختہ ام
 بر سر لشکر ارباب حنر و ساختہ ام
 سر آزا د ترا ہمتفس ساختہ ام
 من و سنت کہ در ان سادہ و بی ساختہ ام
 رایت فتح و ظفر بر خردا فراختہ ام

مقالہ فقہیہ

بامدگارے آرا یہ عد و ماختہ ام
 فوج آراست یمن لشکر اجلاعیسار
 ہر تنے را کہ در آویختہ خون ریختہ ام

خنجر از راز الف تیغ و علم ساختہ ام
 باچنین دہد بہ ہر بحر و ان تاختہ ام
 ہر سرے را کہ سرافراختہ انداختہ ام

بروده ام بُرد و کمر بصری حاج سرشته
 میخورم باوه بیا و لب جان بخش جیب
 وصف آرا چمن آرای من آمد آری
 چه زنده حرف عدد و در برین لے عاجز

مدعی ششدر از ان شد که دوش باخته ام
 دشمنان راهم خون در جگر انداخته ام
 ذکر آره ست همه زمره فاخته ام
 کز فکرم در صفت معنی علم افزاخته ام

مسئله

چند بر راء کسان مائل و غافل باشم
 عالم از جلوه آثمار بمینو ماند
 فتح باب نشد از گردش آرا مارا
 پسند آنکه جدا از سبق سنت حق
 میکند بحث خرد و خاطر نواب زبون

سنتم پس که ز طوفان لب ساحل باشم
 من بیک دیده پُر خون تبو مائل باشم
 بعد ازین گوشن آواز دُر دل باشم
 تنه مشق صد اندیشه باطل باشم
 از حدیث لب جان بخش تو سائل باشم

مسئله

من نیم آنکه با فسون تو قائل باشم
 جامه هر چند ز مصحف ببرت باشد لیک
 راء و رویده من مهر جان آرا هست
 جرس آخر بفغان گشت مقلد بدم
 بروده ام نامه تقلید بسر نزل دوست
 با چو عاجز کف آرم گهر از لجه دین

ندهم دل تبو سرتا قدم اردل باشم
 من نیم آنکه به تلبیس تو مائل باشم
 میکنم کب صف تا میه کمال باشم
 روز و شب بسکه ببناله محل باشم
 خود مرا چو توج افتاد که در گل باشم
 حیف باشد چو تو لب تشنه بساحل باشم

مسئله

سحر در شوق سنت چون نسیم از خوشن فتم
 مقلد تلخ گفتن تا بکی چند زبانه دکنش

دل خون گشته را چاک ز دم اندر چین رفتم
 که من از حرف شیرین نبی از خوشن رفتم

من و جام منن با ساقی بعت شکنم رفتم
صدای رای در گوشم رسید از انجمن رفتم
باین دلغ جنا از پیش یاران طن رفتم
مشتوق بوی خاصی در گلستان من رفتم
آرا خند ما کردم خود را طعنه زن رفتم
تلاع سنتی برکت چو صدیق احسن رفتم

مرا از باد آرا کجا مستی بفسر اید
چه گرمی داشت با تقلید دیدم شیخ منیب
بگر صد زخم از تقلید دل صد زخم از بدعت
ز کامم میرسد از نکبت آرای هندستان
بهار ستم بوی دیگر رنگی دیگر دارد
مزن تیر ملاستها اگر من از پله ایمان

مثال افسیه

نقاب از روی رای افکندم و اندر چین رفتم
بشجون عقیق کان شوکان تا من رفتم
تورفتی راه شین و من همه آهنن رفتم
بسیر سنبل و سرین و سرو و نشین رفتم
شندم تا حدیث شکرین شکرین رفتم
ز رای خویش شمع افروز در هر انجمن رفتم
ره تقلید مجنون یا طریق کو کهن رفتم
ره تحقیق اگر خواهی بیابا ما که من رفتم

سحر چون در هوای جلوه سرو و من رفتم
برای سینه کاوی از قلم چون تیشه زن رفتم
من و تو هر دو پویانیم لیکن اینقدر فرق
بهار تازه اجاع را نامزم که هر گامی
ز حرف تلخ بیدنیان مذاقم تلخ بود اما
شده روشن سواد و دوده لانه میان از
مقلد مشربم کوه و بیابان هر چه پیش آمد
درین صحرا که بسیار ندغولان که ای حاجبه

مثال افسیه

دگر به پیش تور از دل آشکاره کنم
بشهر طیبه روم ز مذکک دوباره کنم
سخن چو دیده خاموش از اشاره کنم
زمین را که پرستے چرا اجاره کنم

بیا که دفتر ارباب را که پاره کنم
من از خرابه تقلید یان گریز انم
که گفتگوی مرا جز حدیث خوان و اند
هزار نغمه زن گلشن سنن باشم

له سواد
کله در زبان و
سود در جا
دنگ بیای
دوده خالان
دخوش و بلند
دود و چرخ ۱۲

اگر دے بڑبانم حدیثِ راسے رود
نماذگرے سنت بدوستان نواب

بابِ طیبہ سنت بسے غرارہ کنم
صلاح آنکہ ازین انجمن کنارہ کنم

مسئله فیقہ

بیا کہ ولی ریاسے توپارہ پارہ کنم
مدد صاحب شق القمر ہے جویم
بگو شمال بدان مشورت مناسب نیست
چو احتساب مراہت کی روا باشد
باہِ گرم کنم نرم سنگ را چون موم
چہ حاجت ست کہ در آتش سفر فگند
فقیہ شہرم وہم منفی زمان عاجز

ز چہمت انچہ نہان ست آشکارہ کنم
بیک اشارہ دل دشمنان دوپارہ کنم
بامر خیر چہ حاجت کہ استخارہ کنم
کہ منے خورد حریفان و من نظارہ کنم
ز سنگ سخت تر آمد دلچت چارہ کنم
علاج شر شریران بیک شرارہ کنم
مرا رواست کہ منع شراب خوارہ کنم

مسئله فیقہ

منکہ ہر صبح سیمی زمین سے جویم
باوہ از یکدہ علم یا نے خورد
رفت وروبی دہم از خار و خیر ای کن
خندہ رای پرستان زہمان دگر ست
انیکہ ذب میکنم از سنت اورای ترا
نیت بے فائدہ تا لیف من غمدیدہ
یافت تعلیم ز علامہ شوکان نواب

کل سنت کہ رسد کھیت اومی جویم
راہ شوکانی علامہ بسمی جویم
من درین گلشن سنت نہ عبت می رویم
یا و سنت کنم و وقت سحر می جویم
شبنمی پاکم و گرد از رخ گل می شویم
شاہدے دارم و صاحب نظری می جویم
نوبو بوسے گل عطریں می جویم

مسئله فیقہ

ہمچو طوطی ست ز راسے آئینہ پیش رویم

انچہ استاد ازل گفت ہمان می گویم

کرشده گوش تو از پنبه غفلت ورنه
از نسیم سسّم غنچه خاطر شده و
یکقلّم تا نگردد و دست بر تالیف ترا
تو که باد دستم گرد زره انگیز
هست عاجز دل من بسته تقریر فقیه

هست الحق همه حق آنچه که من می گویم
نیستم همچو تو و تنگ چرامی مویم
شاعری نکته رسد دادگری می جویم
من که ابر کرم رو سچمن می شویم
عاشق زلف و نه دل شیفته گیسویم

قال السّفيه

بسوی طیبہ ز دل خاستم بجان رفتم
تو زیر سایه آرا نشین و خوشدل باش
سرور خاطر یاران رے تقلید است
هزار فتنه نو بار داز سپهر خسرو
ترا بهار خیابان عقل ارزانی
بجرحه که زمین خانه سنن خورم
تو در خرابه آرای این و آن بشین
شراب کوثر سنت ربود دل از آرا
بملک طیبہ رسیدم بحسبوی حدیث
مقلدان خرد را که دشمن سنن اند
سوار یک میدان سنن نواب

اگر بروی زمینم بر آسمان رفتم
که من بسایه پغیمبر زمان رفتم
خوشم که من بهواسے محدثان رفتم
باستان سنن از پئے امان رفتم
که من بشوق سنن تا در جان رفتم
ز بند پیری دل رستم و جوان رفتم
که من بکوسے حدیث بنی دوان رفتم
تو جمع باش که من از در معان رفتم
نسیم وار بگلشت گلستان رفتم
بذوالفقار احادیث خون چکان رفتم
بگردن ز سر سید چکس چنان رفتم

قال السّفيه

براسته ره تقلید راستان رفتم
بود ز فتنه آخر زمان دلم این

ز آستان بنی تا با آسمان رفتم
که در حمایت پغیمبر زمان رفتم

حدیث من بشنودل شکفته باش که من
ترا ز کوی مغان موکشان بدر کردند
اگر امجال زنا بجزوان که سر بکش
چو نقش پای تو ماندی بخاک حیرت من
بفیض صحبت پریشان همه نازم
عجور کردم از افلاک در ره تقلید
نیچ روان ز سر کس بگردن عاجز

بوس گلشن بے سایه گل نشان رفتم
ز راه دیر مغان من سحر جان رفتم
بست تیغ دوسر بیکه بر نشان رفتم
چو گرد راه بدنبال کاروان رفتم
که پیر آمده بودم و لے جوان رفتم
که همچو رستم دستان نهفتان رفتم
ز بسکه راست گزازی تیر از کسان رفتم

فصل الفقیه

تا در ره حدیث مبارک دیده ام
از جوهر راسه تیره ندارم شکایتی
گر از لباسش رای معاشدم چه پاک
بهر سفر بر اے زیارات انبیا
آرے سفر به مسجد طیبه روا بود
ز نار راسه باد مبارک بابل راسه
که جلوه خرد نبشاند ز پا مرا
اگر اند بخار حسد و صحبت دلم
نواب جز حدیث مگو قصه حسد

سر بر فلک ز بهمت والا کشیده ام
این گرگ را بقیمت یوسف خریده ام
شادم که پادامین سنت کشیده ام
نصه میان مصحف و سنت بنیده ام
این حرف از کتاب بخاری بنیده ام
من سحر راز دست تریا کشیده ام
عمرے گذشت در پی سنت میدیده ام
از گلشن حدیث نبوت میدیده ام
فتوای صد هزار مقلد در دیده ام

فصل الفقیه

من رای راز جمله خوابان گرفته ام
از پنج پاره گشت دل خصم چون تیغ

جنس عزیز بود که یوسف خریده ام
کز روی رای بند نقاب کشیده ام

لعل
بهت نکرید
کرستم از آن
برای خلاص
یک کس دیوان
اورا بجای قلعه
مازندان فیکرد
بود بهشت ناز
زنده در دهر
نزل آست
زینے نو

مسال الفقیہ

ز نورِ رای عالم را بآب و تاب می بینم
سوادِ ہند ہم آخر ز نورِ راسے روشن شد
نہ آبے در جگر دارے نہ تابے در صبر آتا
گذشتن از محیطِ دین بن از فقہ آسان شد
بہ تقلید بنے رفتند اصحاب بنے یکسر
قبولِ خاطر آمد گفتگوئے عاجزِ سیکین

بر آمد آفتاب اما ترا در خواب می بینم
جانا در دل شب جلوہ متاب می بینم
دل جان ز آتش شکست آفتاب می بینم
بہر جامی نہم پا آب را یا یا ب می بینم
ترا محروم از رسم و رہ اصحاب می بینم
کلام مدعی مرد و شیخ و شاب می بینم

مسال الفقیہ

من نہ آنم کہ ذکرِ روستے بتقلید کنم
نہ پیاسے ز حدیث نہ کلائے ز سنن
مستِ الفت بسو طیبہ سنت رفتم
عاشقِ سنتم و دشمنِ اعداے حدیث
چکنم جلوہ تقلید پرستانِ نواب

سنتے در زم و دل زندہ جاوید کنم
خانہ در کوچہ یاران بچہ امید کنم
چند در مدرسہ تقلیدِ جناب دید کنم
نہرِ سوا لے تو این ہمہ تہید کنم
برخ شاہد سنت ہمہ را دید کنم

مسال الفقیہ

ہر کراست زمین نہ تقلید کنم
نہ خلوص و نہ اخلاص و نہ صدقہ صفا
خیز و بگرام در ایوانِ وجوبِ تقلید
بہر تفہیمِ بدان ست کلامِ تہید
ہستی از جلوہ حالاتِ بواطنِ محروم
گشت از راسے منور دل من ای عاجز

گرچہ دل مردہ بود زندہ جاوید کنم
با چنین خصلت و خوار تو چہ امید کنم
بر تو واجب روشِ راہِ صفا دید کنم
گوشتا لے پس ازین با ہمہ تہید کنم
سن ترا محرم اسرارِ مولا جید کنم
کب نور از اثرِ پر تو خورشید کنم

لے
وہ صانع
مونا زار و زوت
نور سے
رست در

مسئله السیفیه

بیا و چشم او دیوانه دوش از انجمن رفت
 خرابی های بسیارست در بند خردمند
 نگردد علم سنت بی تلاش در دول حاصل
 اگر از سنت من خاطرت غمیده میگردد
 شنیدنهای عطر فتنه آرا خطا باشد
 خرد هرگز بزم ستیان باری نمی یابد
 بعد شوق شهادت تیر سنت بر جگر خوردم
 نمیخواهم میان راه کیش نام وطن باشد
 دماغ نازکم با صاف و دور و کس نمی سازد
 رسیدم سوی هستی از عدم آشفته سنت
 مرا نواب بیت العرش و سنت بود آخر

سر جام سنن گردیدم و از خوشین رفتم
 اگر رفتم دامن سنت سلامت از فتن رفتم
 بزرگ خاصه گریان در دبستان من رفتم
 ترا تقلید از زانی که من از انجمن رفتم
 ز بوی نافه سنت به بازار ختن رفتم
 کشیدم ساغر سنت ز قید دامن رفتم
 ز قیابی بطوف خانه نادک فگن رفتم
 جعل از بوی گل بسیار بزارست من رفتم
 بشوق جرعه از جام صباای سنن رفتم
 پیرس از ماجرای من که پیش از آمدن رفتم
 چه شد امر و زگر از رای در بیت اخرن رفتم

مسئله الفقیه

ز رفیق راه دین ای مدعی انسان که من رفتم
 نمودی ترک اجماع و ره تقلید نگرفتم
 بباغ دهر دارستم زینش شوک شوکانی
 کتاب و سنت و اجماع و رای اندر نظر دارم
 بیوی نافه کز خاک طیب آرزو دارم

تو راه آخر من رفتی و من راه سنن رفتم
 به تیر گمره گمراه و اماند من رفتم
 گل و نسیم بدامن کرده بر نردن چمن رفتم
 براه دین بهنجار فقیهان ز من رفتم
 نه قصد چین نمودم نه سولک حق رفتم

لعل احسن
 قیاس اولیاد
 درایج
 شیطان و تقاضا
 جوس مالک
 چنانکه بیان
 حاصل خبر را

کلام من بود عا جز به عمل و عقیق اگر
 بتاراج بدخشان و بیغایه یمن رفتم

مسال الفقیہ

شکفت غنچہ سنت برائے شاہ جہان
گرفت رنگ زنت خاے شاہ جہان
زنت آمدہ برگ و نواے شاہ جہان
زہے سلاست فوق اداے شاہ جہان
اسیر بند گران و فداے شاہ جہان

وزید در چمن دین صبا ی شاہ جہان
برگ رای کسے این بہار کے باشد
اگر بچشم حسرت و پروان نثار و قدر
فدای جلوہ سنت بر آستان بنے
رو گریند اندر سنت جانان

گرفت تاج ز راز مہر تنہم و نواب
ہمان ز پستی طالع گداے شاہ جہان

ہزار جان گراے فداے شاہ جہان
کہ شد بلند ز سنت لو اے شاہ جہان
فرود و دولت ایمان برائے شاہ جہان
بجز حدیث نباشد دواے شاہ جہان
زبان علم سرا ید شنائے شاہ جہان
کہ نیست رای پرستی سزاے شاہ جہان
نگاہ خشم ز چشم جفاے شاہ جہان
دراز باد حد ایا بقاے شاہ جہان
بزیر سایہ بال ہماے شاہ جہان

دہ بجلی سنت لقاے شاہ جہان
گو بہ رای پرستان نهند دل بر مرگ
تبیغ سنن مصطفیٰ بہر ساعت
مریض در دُخورد کہ جان بلب دارد
فگند تارہ و رسم خرد پرستی را
چسان حدیث پیمبر بدل نیا و یزد
ہزار مصطفیٰ راے برف گنداز پا
روای سنت سرور طفیل ہمت اوست
مسلمت بہ نواب شاہ ہے سنت

مسال الفقیہ

میچ ووصف و ثنا و دعاے شاہ جہان
مگر کنے تو خوشامد برائے شاہ جہان

مسلمت ترا از براے شاہ جہان
کجا بجلی سنت کجا لقاے رخس

بحق اہلیہ زمین سخن زنا اسے است
مرا چکار تو از بہر جمع مال و تنال
بد و لاش بر سے بر لبندی از پست
بعین لطف و کرم سرسرا ز کرد ترا
ز خواریت بر ہاند و بغرت برساند
باین ریاست و جاہ و خشم باین عزت
پہر سفلہ تو از آمدہ کہ ساخت ترا
کتاب و سنت و فقہ ست و رد ماہر آن
پناہ ماست بظلمت لوائے حمد بچشم
ولیکن اینہم جاہ و جلال و عز و خشم
من و سر من و خاک و ریشہ شاہان

باین صفت تو بناشی سرے شاہ جہان
کنے تختش ناز واد اے شاہ جہان
رو ابو د کہ کنے جان فہ اے شاہ جہان
بچشم سرمہ کش از خاک پایے شاہ جہان
بود ذات تو واجب شنائے شاہ جہان
بنو و چون تو گدائے سرے شاہ جہان
انیس و محرم خلوت سرے شاہ جہان
وظیفہ ات شدہ ہر دم شنائے شاہ جہان
پناہ تو اگر آمد لوائے شاہ جہان
بود ترا بہرسان تا بقائے شاہ جہان
تو و سر تو و بال ہمسائے شاہ جہان

بنعت پاک بنے و زغل تو ای عاجز
رویت شاہ شہان کن بجای شاہ جہان

کیم کہ شرح دہم وصف لائے شاہ شہان
عیان ز منے لولاک شد کہ پیدا کرد
بس وجود ز و قلب من عیار شود
بنیم جان چہ بر ایم ز غم دہ ایشار
بعرصہ دو جہانم ز حادثات چہ غم
جہان و ہر چہ دراد ہست از جلال و کمال
ہلک و مال ز مذہبت پاز استغنا

چو خود خدا شدہ مدحت لائے شاہ شہان
خدا زمین و زمان را برابرے شاہ شہان
بستم آید اگر خاک پایے شاہ شہان
ہزار جان مقدس فدائے شاہ شہان
چو سایبان سرم شد لوائے شاہ شہان
کم از پیشیز بود و در ہائے شاہ شہان
کیکہ ہست چو عاجز گدائے شاہ شہان

ع
ر
ا
د
ا
ن
خ
ف
ت
م
ل
ک
ل
ا
ل
ع
ی
ر
س
ل

مسال السفیه

بیابم رسد دین و در سببِ مُحدث کن
خرد و در آن بے تقلید گر کمر بند کن
شکار ز زاعِ قیاس کسی نمرای تو نیست
بسے بیزم خرد و رفتی و زیان کردی
بیزم راسے بتقلید دیاں مشو هدم
ز رای زنده و مرده چه سود و دست مهر
غبارِ راسے با فلاح میرود و نواب

ببند بآب خرد و اتساعِ سنت کن
تو در طریقِ سنن کوش و ترکِ بدعت کن
برای صیدِ بهاسے حدیثِ همت کن
و سے بصحبتِ اهل حدیث رغبت کن
کتاب و سنت سرور گزین و خدمت کن
گرت ز دست بر آید بلوغِ سنت کن
نشان بآبِ سنن بر حن و احوالت کن

مسال الفقیه

بیابم کعبه تقلید رُو بطاعت کن
کثا و کارت از اهلِ ریا بود مشکل
کنے بنامه دین رخنه چند چون موشان
بسان زاع و زغن چند میخورے مردا
مکن تو غره بنوا سبے سفاقت خود
بهشت نقد اگر داری آرزو عاجز

پس اقامتِ بهتِ ذالامام نیت کن
پرو و بخدمتِ اربابِ راسے و خدمت کن
حذر ز برهے این کهن عمارت کن
شکار طائرِ معنی بیالِ همت کن
به تختِ رای نشین شایسته قهاقت کن
بیابم یثرب و از خاکِ هند هجرت کن

مسال السفیه

حضرتِ فرقان من بُرد دل جان من
این دل حیران من و الیه نامِ سنن
یوسفِ گنجان من مصر هدایت تراست
شمعِ شبستان من سنتِ پُر نور تست

بُرد دل و جان من حضرتِ فرقان من
والیه نامِ سنن این دل حیران من
مصر هدایت تراست یوسفِ گنجان من
سنتِ پُر نور تست شمعِ شبستان من

نخبه ایمان من دست بست زدن نخبه ایمان من
روضه رضوان من بزم حدیث بنی روضه رضوان من
دالیه فرقان من حضرت نواب من دالیه فرقان من

نخبه ایمان من دست بست زدن
روضه رضوان من بزم حدیث بنی
دالیه فرقان من حضرت نواب من

مسئله فیقه

دولت ایمان من آیت مسلمان من
هست حدیث رسول قوت دل جان من
دولت دینا ز تو دولت دین آن من
ساکب راه سنن حضرت نمان من
منطق عاجز بود قول نقیسان من

آیت فرقان من دولت ایمان من
قوت دل و جان من هست حدیث رسول
دولت دین آن من دولت دینا ز تو
حضرت نمان من ساکب راه سنن
قول نقیسان من منطق عاجز بود

مسئله فیقه

خوشتراز قوت ایمان چه تواند بودن
شکر آنکس که دهر جان چه تواند بودن
نیست گر مهر من ایمان چه تواند بودن
ثمره این همه امکان چه تواند بودن
خزف آید اگر از کان چه تواند بودن
ورنه نواب حمو خان چه تواند بودن

بهتر از سنت و قرآن چه تواند بودن
گرفداے قدیم شاید سنت نشوم
پیر میخانه چه خوش حرف بگویم جزو
گر محال ست نبرو تو هوادار بی حق
لعل سنت بدر آرد دل ماجای قیاس
دست ریخ تو همان به که شود وقف حد

مسئله فیقه

غیر محرومی و جذلان چه تواند بودن
بینوار اسر و سامان چه تواند بودن
حالش دولت ایمان چه تواند بودن

حال این طاعن پاکان چه تواند بودن
بجز و بجز است از خبر خیر رسل
آنکه شد طالب و نیاز خدا غافل ماند

دل بدینا نه هر که بدین شد و الیه
خویش را اگر بر عا جز نهائے دیندا
عاشق صورت بیجان چه تواند بودن
پیش حق خجست تو پنهان چه تواند بودن

مسئله

دل شکفته ز تاثیر روزگار سنن
بے کبشور آری این و آن گشته
بنفشه ز خط کلم از ان بود سر سبز
اگر ز شعله طور این زمان نشان خواهم
زبون جو ربتان خرد نشد نواب
دوید رنگ طرب بر رخ از بهار سنن
یکے بیا و تماشا کن دیار سنن
که خورده آب حیاتی ز جو بیار سنن
نگز جلوه گریسای گلخندار سنن
که یافت پرورشش نازد رکنار سنن

مسئله

گرفت از فقهار و سلقه دیار سنن
شده ز کلک و زبان و بیان مجتهدان
نسیم طیب محبت ز مدعی مطلب
عجب بنا شد اگر رنگ بازی از حیرت
ز شبر غیر مقلد ترس لے عاجز
ز فقر راست نمود مذکار و بار سنن
ریحان گلشن دین شاخ و برگ دیار سنن
کجا بشوره زمین گل کند بهار سنن
که لے ما شده مشاطه خندار سنن
که هست حصن حصین بهر تو حصار سنن

مسئله

بالا بلند سنت آن سر و ناز من
من از حدیث دست بهر کس طوفانم
آب ست سنت من و رای تو چون سراپا
بر خاطر زمانه ز سنت گران شدم
تقلید رای شیوه ارباب دین نبوده
کوته نمود قصه رای دراز من
هر چند پیش غیر شود فاش راز من
من با حقیقت آدم لے با مجاز من
غم نیست ز آنکه یار بود کار ساز من
زین پس حدیث یار و هزاران نایز من

له دانی
ست کاران
طرح تنبیس
و نظار و دیار
خارج حافله
کرد شد و دیار
س باله و دیار
سوزان
کوته نمود قصه
عمر از من

با پادشاه طیبه دشمن گداز من
بر باد وادشیمه سوزو گداز من

از غصه پاک سوخت بگو حال دل صبا
نواب دیده که با خرچ کرد و راه

مسئله الفقیه

ایزد بهر دو کون بود کار ساز من
که بیخیزد و دشمن مسکین نواز من
شد شمع هم مقلد سوزو گداز من
چون بوی گل نسیم کند فاش راز من
انگنده سایه بر سر من سرو ناز من

اخلاص و صدق هست نماز و نیاز من
گو دورم از مدینه ز حال من گدا
شب را سحر بهر تو تنها نکرده ام
هر دم نفس ز سوز دل من خسرو ده
عاجز مرا بسایه طوبی نیاز نیست

مسئله الفقیه

که نیست در سر من جز هوای سنت او
که رشتگاز نگرده بجز محبت او
برای خواجه بگو شیم و کار ملت او
که عام مجلسیان ست فیض رحمت او
دماغ بهره ربایان خوان سنت او
که از زمین حدیث ست خاک فطرت او

قسم بشاه رسالت قسم بشوکت او
سو حدیث مقلد بسین بچشم خلاف
برای کس نکند سیل داله سنت
ومی بجلقه در پس حدیث یار نشین
کجا بکاسه راه کسی منرد آید
مدام خرقة نواب رهن سنت باد

مسئله الفقیه

قسم بحق که تو رفته خلاف سنت او

قسم بغیر خدا نیست در شریعت او

قسم بحق که تو رفته خلاف سنت او
قسم بغیر خدا نیست در شریعت او
قسم بحق که تو رفته خلاف سنت او
قسم بغیر خدا نیست در شریعت او

قسم بحق که تو رفته خلاف سنت او
قسم بغیر خدا نیست در شریعت او
قسم بحق که تو رفته خلاف سنت او
قسم بغیر خدا نیست در شریعت او

براه احمد و اندر طریق ملت او
 ز ظلمت شب و تجور کفر چون ترسم
 کند بعین عنایت بر اهل علم نظر
 متاع دولت دنیا قلیل هست و گیر
 بهمت فقها ناز میکند عاجز

کیکه گام زند آفرین بهمت او
 چراغ بر سر ره داشته هدایت او
 باطل راے بود روی رای رحمت او
 خلیل حق شوی از ابتلاع سنت او
 که چیده اند در آفاق خوان نعت او

مقاله فیقه

بدعت کش ست یا محدث فداے او
 وار و حلاوت عجب سنت بنی
 من از حدیث یا رکعتی بگردم
 خوب ست برد سنت او گردل مرا
 یکبار هم بکار نیامد حسد مرا
 بگردم بسر حیات بسودای سنتش
 بیدار ای بر سرم از حد گذشته بود
 شادست پیرای برین اجتهاد خویش
 نواب من فداے حدیث پیغمبر

صد آفرین باز و تیغ آزماے او
 دیگر میسر از فزوه و کشتاے او
 ترسم ز رای و طاعت او ام بلاے او
 این را نگاه داشته بودم براے او
 بهر کدام روز کنم التماس او
 لطفی اگر بمن نه نماید رضاے او
 سنت براے خویش گزیدم بجای او
 شادم که باز پرس کنند از خطاے او
 وارم امید مغفرتی از دلاے او

مقاله فیقه

نعت بنی کجا ز من آید سزای او
 وارم سرمدینر دل از هند برگزینم
 وارسته از زمانه و وارفته ز خویش
 جوی جهان بخویم و جویم غایتش

در مصحف مجید کند حق تنای او
 در دیده جای سرمه کشم خاک پای او
 دل داده منبر فقه در دلاے او
 مانع ارم نخواهم و خواهم رضاے او

گویند ز ائران جابش بیک دگر عاجز بصدق آمده مدحت سراے او

مسال السقیه

درون باغ شریعت گیاه دار مشو
اسیر داشته بدنام روزگار مشو
سیاه مست می رای زینهار مشو
تواند رین هوس غام نخه کار مشو
مرد راے بهنگام اقتدار مشو
برای پروے رای بقرار مشو
زین منت نواب نامدار مشو

شریک صحبت بزم حسد و گزار مشو
مرا به بند فزنگ حسد و بلا تقصیر
ترا که کوثر سنت کند مددگارے
اسیر رای شدن صد بلا پیش آرد
طفیل سنت اگر قدر خود فردن خواهی
رسول روز قیامت شفیع تو گردد
تو خود بملک سُنَن تا جدار ملت باش

مسال الفقیه

قرار گیر درین جمع و بیست دار مشو
ازین حد قیصر درون موسم بهار مشو
جدا به شش جبت دهر زین چهار مشو
تو در پے هوس عز و اقتدار مشو
چو شوکت شوکان خلد و خار مشو
شال مدعی از حرص زینهار مشو

بجایس فقها آے و برگزینار مشو
حکایت گل و بلبل شنیدنی باشد
کتاب و سنت از اجلاع و رای حاصل کن
هوای مدعی از عز و اقتدار آمد
شال لاله نعمان بگلشن دین باش
برین عجز و دنیا فریفته عاجز

مسال السقیه

فرصت باد که چون گل به چمن آمده
گشت روشن که ز شوکان بن آمده
لے خردمند مگر غول ز من آمده

صیادم بر سر ارباب سُنَن آمده
بر بیان بر زده دامن رو تعلیم
غرض تست که گمراه کنی عالم را

لعل شکر
بافتن قند کاغذ
و غلبه بن
و شکست بن
جرات دشمن
و شش زلف از چرخ
است که شش
نزد هم آشوب
الغیر بگویند

ایکے بانافہ سنت ز ختن آمدہ
زان زمانیکہ تو صدیق حسن آمدہ

صدگرہ خورد سر زلفِ خود از دم تو
جلوہ آزد گرفته ست ز سنت بہوپال

مسال الفقیہ

مگر از کوے شہناہ زمیں آمدہ
چمن آراز گل و سرومن آمدہ
خیر مقدم کہ کشاد دل من آمدہ
بادم عیسوے از طرف چمن آمدہ
زان زمانیکہ تو فتانِ زمین آمدہ
تو کہ برنتِ شوکانِ یمن آمدہ
پیر و پیشرو فقہ و سنن آمدہ

اے جبار و جفرایندہ بہ تن آمدہ
وصفِ رخسار و قد و جسم لطیفش کوئی
غنیچہ خاطر من از نفس تو شکفت
جانِ بقربانِ رہت باد کہ و پیش چمن
شد مگر فتنہ و آشوب بپا در بہوپال
لاٹ سنت چہ زنی سنتِ شایع و گرت
پیشتر از ہمہ عاجز بر سے در منزل

مسال الفقیہ

مسکین بنور راہِ سیرِ نفیست فیہ
اے دای ریش مجتہد و سبیلِ نفیست
یارِ بنگاہِ داریم از شیرینِ نفیست
یادے نیایدم ز جگر تشنگانِ تیر
بشرے کہ بڈ لک طوبیٰ از اُریہ

منعِ حدیثِ خیر بشرے کدِ نفیست
رویِ حدیثِ یازرخ پرده برف کنند
ناصحِ لطنِ ستیانِ حرفے زند
مایم و بحرِ سنتِ سرور کہ اندران
نواب را گوچہ سنتِ مقامِ هست

مسال الفقیہ

عقاب شد سفینہ اشعارت ای سفیہ
اے خیرہ سرطون مشوا ز جہل با نفیہ
واقف کجا شوے تو ز سرِ نفیست فیہ

تن زن بجائے و مزین طعنہ بر نفیہ
ہر کس کشد بر آئینہ خنجر بخود کشد
سرِ خدا کہ عارفِ صادق کہیں نگفت

مسروقه سے زجام حریفان بود حرام
چون عاجز انتحال کن حرفے از کسان

این شمرده سفید شده فاش برنجیه
باز آید زمین روش مشوا ز گریان تیه

سوال و جواب

تا بتقلید دیگران شده
نکنی باک در خلاف حدیث
باش یک جانب از حدیث مخرد
بین بین تو سخر شد دل
پشت خم بود به پیش خرد
لب لعل حدیث می گوید
صید دانش کنی بدام حدیث
شکر شوکانیت بود واجب
چشم بر گله حسد نکنی
نگزیند بحر حدیث لب

شیخ سنت درین جهان شدہ
زاگمہ فی الحال فقہ دان شدہ
جبل باشد کہ در میان شدہ
بچہ فقیر آپن خان شدہ
در بہار سُنن خزان شدہ
زندہ عمر جاودان شدہ
چشم بد ورنو جوان شدہ
بار دیگر حدیث خوان شدہ
سنت یار را شبان شدہ
دل نواب را ضامن شدہ

قال

ایکے از علم نکتہ ران شدہ
بدظنہ نیک نیست اندر شرع

سرمبر حدیث خوان شده
بر فقیه از چه بدگمان شده

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

Handwritten text in Urdu script, likely a continuation of the letter or a separate note, written in a cursive style.

از مهرِ سنت نبوی دل کشیده
در اعتساف شیوه آباگزیده
سرست خواب غفلت لایعقلانه
با اهل حق در آمده گرم بساخته
صبا صاف کوثر سنت شناخته
زین نقشها که خامه حق گورتم نمود
نواب را برشته مهر خودش کشیده

خود را بچشم رای زنان جلوه داده
در مرگ احتمال میاست نهاده
چشم بر روی جلوه بدعت کشاده
در بند راس تیره برباد داده
گراز مغان راس فرو خورده باده
آمد پسند حضرت دل روی سوده
علامه یمن ز بهین حسان داده

مسال نفیقه

دیدم زود و دمان حد شعله زاده
آن ضد خیر سر زده از زاد و بوم شر
زان زاد و بوم نقش قُبُوحِ شکار
بالای صدر بجهل مرکب نشسته
حرف ز علم قافیه بے شک خوانده
بالفظ خوانده قافیه نبی دکراده را
البته پیشم از پے اصلاح آمدی
حرف ز آیت و سنن دین خوانده
لیکن کجا رواست چنین قول ناروا
آرے نشان قاکش این گفتنم رواست
بے دانسته و بیخودی غافل از خود
آواره طریقی بهالت سپرده

از سر گشته دکان شرارت کشاده
تقلید نیک را هم برباد داده
یعنی که از طراز قُبُوحِ ست سوده
از اوج علم و فضل بجا افتاده
در تنگنا قافیه لنگ او قفاده
ناخوانده دکان بهالت کشاده
زینسان گرفته از قلم استفاده
بالای تحت راس مجرد ستاده
در شان آنکه شاهد دین جلوه داده
اقوال اوست در حق او خود اعاده
دیوانه پری زده مست باده
گم گشته به تیره ضلالت قفاده

بر سر زنگ و بر یو آسایه نهاد
در پستین شیر دلان اوفتاده
بیردین در بحسرت و حیران ستاده
پای طلب بر آه میخلان نهاده
دانائی و هنر آه بر باد داده

در بر زمر و زرق بپای کشیده
خونخواره ستیزه گر گریخته
بیگانه از خانه بدر کرده حسد
عولان ره بر بهرے خود گزیده
عاجز نصیحت تو کجا گوش میکند

مسئله

تفاوت از بت خود تا خدا نمیدانے
تو قدر طبع رسول آشنایانے
تو راه در رسم وفا و صفایانے
بهار گلشن سنت نمایانے
گذشت کار ز طغی چرایانے
بلای پریش روز جزایانے
عروج مرتب بر مصطفی نمیدانے

تو راے گیرے و غیر از هوامیدانی
دلت چو سنگ اثر از سنن نیگید
خبر نداشته از راے کار خود کردم
شراب نخله راے خوردے مستی
بهر راے بگوئی سنن نمیدانم
تو بر حدیث بنے رای را کنی تقدیم
اثر گذاشته نواب و برای شد

مسئله

چو کور و کر نه آخر چسبایانے
ز شرک و حدت حق را جدایانے
خدا گواه که رسم وفا نمیدانے
ز جمل مسلک اهل صفا نمیدانے
تو آب این دیر سنت نمایانے
لطافت که در وهست تانمیدانے

مسائل فقہات را کجایانے دانے
اگر ز رای ره مصطفی دانے
ز ما گر خیمه رفتے به پیش شوکانے
نه بر حدیث مقدم کنند راے و قیاس
به بحر فقه ششمان که آب رویا بے
بیا بباغ تفقه بهار و بهنگر

گلزار و فضا
گلشن و صفا
نور و بهار
نور و بهار

سبا و چون تو کے خیرہ رای و لاندہ پ شدی بریتہ ضلالت باین سبب حیران جدا بمباش ز اجماع و پیروشان شو بیا بفقہ نظر کن کہ روشنت گردد سفینہ علما جاے خود چو عا بحر کن	امام را بسنن پیشوا میند آنے کہ خضر بادیه را رہنما میند آنے چرا کہ طرز و طریق ہٹے میند آنے اگر رموز کلام خدا میند آنے غریق بحر شوے چون ثنایا میند آنے
--	--

مسئله الفقیہ

سابقا سنت پرستم یلے راے دارد گرچہ زلف پر شکن در دل من جلوہ کسنت نشست بیش سنت گشت بدعت منفعیل سبحہ یاران کم از زنا ر نیست آشنائے بحر سنت شد دلم جرعہ میخانہ سنت کشم ستی سنت چنان مدہوش کرد نیستم نواب پرواے خود	از مے توحید رستم یلے خویشتن را خود شکستم یلے از غم تقلید رستم یلے بر خرد ہا شیشہ بستم یلے رشتہ را از ہم گشتم یلے دست را از رای شستم یلے ست صباے استم یلے باتو ہم زانوشستم یلے بندہ ایزد پرستم یلے
--	---

مسئله الفقیہ

سرخ شس از جام استم یلے ساقیم از بادہ راے منیر با خدا و با بنیے دل بستہ ام دست و پای شیخ نجدی بستہ ام	حق ستایم حق پرستم یلے ساغرے دادہ بدستم یلے از غم کوینین رستم یلے نجدیان را شکرستم یلے
---	--

سابقا سنت پرستم یلے
راے دارد گرچہ زلف پر شکن
در دل من جلوہ کسنت نشست
بیش سنت گشت بدعت منفعیل
سبحہ یاران کم از زنا ر نیست
آشنائے بحر سنت شد دلم
جرعہ میخانہ سنت کشم
ستی سنت چنان مدہوش کرد
نیستم نواب پرواے خود

بر سر دایمان از فضل حق
کردم ابر و دست به لاندی
خوانده ام لاجول و از تاید خو
ما جو عا جز اندرین ویر فساد

فتح و نصرت داد و دستم یلله
کز عی تقلید دستم یلله
راه بر شیطان به دستم یلله
از همه یک سونشستم یلله

قال السیفی

هوس ماست حدیث از لب جانان مدوی
اندرین دور که باز پرشن خاموش است
حسرت گریه برادر بار مقلد باقی است
انس برای پرستان نتوانم ورزید
دل ما از قفس ای به تنگ آمده است
زمره برای در افتاد بار باب سنن
پشتما خم شده از بار گران تقلید
گفت نواب غزل در صف سنت تو

مدوی طایع صدیق حسن جان مدوی
شور سنت مدوی نعره ایمان مدوی
نیست نم در فرام ویده گریان مدوی
وحشت دل طلبم چشم غزالان مدوی
هان فضای چمن سنت ما بان مدوی
شیخ سنت مدوی قاصد شوکان مدوی
سنت خیر بشر حضرت قرآن مدوی
سرور دین صله قبله پاکان مدوی

باید داشت که بگوید
سید اولاد حسن تنویر
سنت ای سرایه به بیت استاد
راه سنت اهل سنت کیون بکے انجات کے
ایک احوال سے ہم دین باب در را انقید نے استاد
واقعی شوکانے صاحب قصیدہ پروردہ کرد و استاد
کلہ التوحید قاف بنین طلائع قول این استاد و استاد
راشک و بیعت شمرده و استاد استاد از روح شوکانے
را اول داد ماجست و استاد استاد از روح شوکانے
اموات چگونہ ماجست و استاد استاد از روح شوکانے
عقدش نقش بود چنان استاد استاد از روح شوکانے
عیت استاد استاد استاد استاد استاد استاد استاد

باید داشت که بگوید
سید اولاد حسن تنویر
سنت ای سرایه به بیت استاد
راه سنت اهل سنت کیون بکے انجات کے
ایک احوال سے ہم دین باب در را انقید نے استاد
واقعی شوکانے صاحب قصیدہ پروردہ کرد و استاد
کلہ التوحید قاف بنین طلائع قول این استاد و استاد
راشک و بیعت شمرده و استاد استاد از روح شوکانے
را اول داد ماجست و استاد استاد از روح شوکانے
اموات چگونہ ماجست و استاد استاد از روح شوکانے
عقدش نقش بود چنان استاد استاد از روح شوکانے
عیت استاد استاد استاد استاد استاد استاد استاد

مسئله فیقه

یارب از شر مخالف بقیه‌مان مدوی
 ویم لاندی خویشت ز دشمن دین
 آتش افشان شده بر ما ز غضب لاندی
 سر بلغیان کشد این دشمن ایمان بر ما
 مدعی خواست مدد از دگران من از تو
 هر زمان میرسد اندر صف اعدا عاجز

ایکه از نام تو دیوست گریزان مدوی
 قدرت حق مدد سے قوت ایمان مدوی
 نار نرود ز تو شد گل در میان مدوی
 کشته نوح ز تو رست بطوفان مدوی
 حضرت عز وجل ایزدستان مدوی
 از خداوند باین بنده فرمان مدوی

مسئله فیقه

تو قدر سنت خیر البشر بیندانی
 نه هر کس ز خرد پروان لقب یابد
 گذشته از سخن یار سخت دشوار است
 بیا بخیل دل زندگان علم حدیث
 من و ارادت سنت که نور انوارید
 برو ز حشر بود محبت مؤجبه ما
 بے ایمه بعالم گذشته اند آما
 اگر سلامت دین خود از خرد خواهی
 بسکب آل رسول ست منکب نواب

که بوده ز حسد و در کف پریشانی
 نزد بکاک محدث خطاب ترخانی
 شعار بر اس ز کف داده ام آبانی
 مشوم صاحب اموات رای حیوانی
 تراز و فقر آراست ظلمت جانی
 حدیث پاک رسول و کتاب یزدانی
 کی نخواست بجا امام ربانی
 بخوان صحیفه علم جناب شوکانی
 بود عداوت او کارنا سلامی

مسئله فیقه

چو رای نیست ترا علم را نیندانی
 نباش در سر تعمیر قصر جاه و حشم

چو علم نیست ترا جا به و نادانی
 که این بنا نهد انجام رو بوی رانی

گدای در گرجانان به نیم جو خوشد فزون طلب شود از حرص بر ساطع جان ز تخت رفت فریدون گذشت مسند جم بقول پاک بنی سخن آمده دینا کن اختیار چو عاجز طریق فقه و سنن	بهاوری و ایری و شاه و خانے بخور هر آنچه و دمسزبان کهمانے همیشه صدر نشین در جهان نے مانے نباش غره و خود را شناس ندانے که مشکلات تو زان حل شود بآمانے
--	---

فصل السفیه

ای ز که کش قیاس نعمت و گریست خلدے که گوهر خرد آرایند	مغرور نفقه حقیقت و گریست مجموعه آری تست جنت و گریست
---	--

فصل الفقیه

در مذہبسم آثار مجت و گریست دینا دارے و دم ز سنت چو زنی	طرز و گریست شعار و ملت و گریست حاشا که طریق اہل سنت و گریست
---	--

فصل السفیه

ای راے تو بیخبر از اسرار نفوس آزما که حسد ماده فاسد کرده	تا کے سخن از اسرار سطو و جالینوس مصلح نہ بنو و جوارش بطلمیوس
---	---

فصل الفقیه

گیرم کہ زنی دوال فی الحال بکوس فردا خالے گفت چو باشد از مال	وز مال و منال گشتہ یکا و کوس مالے ز مال کار دست افسوس
--	--

فصل السفیه

دلیل شرع بود چار چیزے گویند سوم قیاس و چهارم دفاق مجتہدان	یکے کتاب خدا و گریست حدیث رسول ولیک در نظر امتحان جسد فحول
--	---

قیاس ما و شما در مراتب احکام نیسج چیز نامذ که فساد رای است وجود هیئت اجماع خود بے شکل قیاس فاسد و اجماع بے اثر آمد	خصوص نزد نص دوم بحت مقبول کش قبول مذارد و بجز ظوم و قبول باستجاج نیز زد به پیش ایل نقول بجز دو نوع نخستین نباشد اصل اصول
---	---

مسئله الفقهیه

کتاب و سنت و اجماع و هم قیاس این چار باستجاج همین قول قول با اثر است کیک گشت مقلد بر این چهار طریق توسر کشته بجمالت زرای و از اجماع اگر بدیده انصاف بنگرے دانے بامرونی نه فقیهان بنه سر تسلیم	بحکم شرع در اسلام هست اصل اصول و یکانی اثر افتاد قوت ای مخدول بحضرت صدی شد عبادتش مقبول روا بود که ترا خوانده ام ظوم و قبول که روحانی از فقهایافت دین پاک سول مطیع باش زبان برکش بر دو قبول
--	--

مسئله الفقهیه

در سینه ز مهر رے داغے داریم هر قوم بر اے خود دلیله دارد	در کوی حدیث او سراغی داریم مانیز بدست خود چسراغی داریم
--	---

مسئله الفقهیه

در کف ز ریحق راسے ایاغی داریم نے خوف ز ظلمات نه بیم از رهنزن	روشن برو چسے چراغی داریم صد شکر کز انیمه سراغی داریم
---	---

مسئله الفقهیه

اول ره کوے طیب پیدا کردم یک عمر بوی سستش همچو نقش	پس نشه عشق را دو بالا کردم بیرون و درون چه جستجو با کردم
--	---

فصل الفقیه

پیش فقها که از ادب جا کردم اخلاص بدل با همه پیدا کردم
وقت است که فکر خود کند لایزال کامروز من اندیشه من را کردم

فصل الفقیه

نهاد اهل حدیث است اتباع سنن سبای رای نیا بدگذر درین گلشن
کجاست صاحب تقلید گو بیا و ببین بهار این چمن و خار زار رای زمین

فصل الفقیه

نه آنکه ز کتاب و نه واقعه ز سنن خبر نداری از اجماع و رای ای کو دهن
مخالفت بگذار و خلوص کن حاصل حقیقت همه یک یک کی پرس از من

فصل الفقیه

فرو است که گیرند حساب از من تو ماطق بعل شود کتاب از من و تو
تقلید کسان سودمند بخشد آبخا پرسند ز سنت و کتاب از من و تو

فصل الفقیه

انجیمه سوال و این جواب از من و تو افزون شده از حد و حساب از من و تو
اجماع و قیاس اهل دین خاص از من باقی همه سنت و کتاب از من و تو

فصل الفقیه

صدیق حسن بلاست سرستے تو خود نیست برابرست با هستے تو
بے نقد عمل کس نفروشد جنت هیات هیات از تہمتے تو

فصل الفقیه

دینا شدہ سرمایہ بدستے تو ہند ار کہ نیست هست این ہستے تو

با خود نبرے ز نقد وینا درے | افسوس افسوس بر نیدسته تو

مسال الفقیہ

هر چند گنه گنم بگاھ و بے گاھ | نوید ز رحمتش بناشم و ہد
گم بہت نجات عالمے از رہ عدل | بخشیدہ شوم بفضل اشا و ہد

مسال الفقیہ

صد شکر بایل صدق بُردیم پناہ | از پست و بلند راہ کشتیم آگاھ
تقلید بہ تحقیق رسانید مرا | چون غیر مقلد نشدم سن گسراہ

مسال الفقیہ

در جملہ ملل افضل ملت بہتر | یعنی کہ طریق اہل سنت بہتر
زان جملہ عصا بہ حدیث نبوی | در سننیاں با ہمہ قلت بہتر

مسال الفقیہ

از دولت تو ملک قناعت بہتر | وز مال و منال و جاہ و حشمت بہتر
صد مرتبہ یک نان جوین قانع | از ماندہ و ز خوان نعمت بہتر

الصفاء

راحت کہ ز زن بود و محن بہتر ازو | خلعت کہ ز زن رسد کفن بہتر ازو
آغزو کہ بر دولت زینے نازو | والد کہ صد مرتبہ زن بہتر ازو

مسال الفقیہ

خوش آن زمان کہ در باعدای اشوقاھ | دلم کشد بطواف حریم بیت اللہ
روم بزم زم و اندوہ معصیت نویم | دلم بلعہ ہمسرد و حبیبی ببلوہ ماہ
سحر ز خواب بر آیم بعالم شو قے | حریم پیشرس و حجر و برودم تجاہ

وگر بخواب روم فور کعبه را ببینم
 حریم کعبه و ابنوه خلق و سنگ درش
 چو از حوادث گیتی نجات حاصل نیست
 چه حضرتی که فروماندگان وادی عشق
 در آن حریم که صید حلال نتوان گشت
 نیارم آنکه طواف حرم بپا سازم
 در آن مقام که انوار ذات و نظرت
 هوای شهر رسول خدا دم پر بود
 کشان کشان برآورد و بیا بیا مرا
 حریم کعبه جواب نفیس مهر قباب
 سفر کنیم بدان آرزو که نتوان گفت
 همیشه شیوه گزارم ز نصرت سنت
 مدام پیشه بود در و محمد ثنات مرا
 بجز کتاب خدا و بجز حدیث رسول
 بلا سراسر فیهان و ژاژ منطقیان
 بجز خرابی و حیرانی و پریشانی
 امیر ملک بهادر که تابع اثر است
 باین و آن نشوم مقتدی بر بخرده
 خدای را سخن عنبر زید گوش کن
 تفتن است که با هر کس همین سازم

چراغ شام غریبان خویش خاطر خواه
 من و مراد دل پر آرزو و نامه سیاه
 خوش است گر بگریزم بحضرت الله
 امید گاه ندارد غنیر آن درگاه
 مرا چگونه پسندد بدست فتنه تباہ
 قدم ز دیده و آن خاک استان زنگاه
 روم بوجد و پسندازم از نشاط کلاه
 کجاست قایم تو فنیق تا شود همراه
 سودینه که خوشش هجرت طاب شده
 بابل در دآب و رسول اینگاه
 هجوم شوق بدل حسن خاتمت همراه
 بسی بازی و کم پاری و نخت گاه
 خدا گواه و دل حق پسند من آگاه
 نبوده است مراد و کون پشت و پناه
 ز شاہراہ حقیقت بر آورد و گمراه
 نتیجه هیچ ندارد بنزد و الا جاہ
 بجز حدیث ندارد و وظیفه شام و بگاه
 ازین و آن محکم پیروی برامی تباہ
 حدیث گوی ز قرآن شنو سخن کوتاه
 تو خواه و دیش از خمت یار یا اگر آہ

قدم بجوی کسی سیرود که لاغیرة
هزار حیف نیامد دست من کاری
بقول خلق منم کامگار و گریمنی
سعادتی که بدان فخر می توان کردن
مبین بظاہر من گرتو ناظرے ناظر
رؤم ببحر خدا و رسول و یارانش
برپ کعبه که در عمر خویش معبودی
امید هست دم مرگ از لب نواب

دلم بسوی کسی می کشد که لیس سواه
گهر رحیل من را ز آمد عمر شد کوتاه
بنابر آینه افتاد وصل برافواه
نجات آخرت ست و مراتب دلخواه
بجو ز باطن من گر تو آگه آگاه
شنیده ام که شود دوست دوست اہمراہ
بجز خدا نه پذیرفته ام خدمت گواه
بر آید شہد آن لا اِلهَ اِلَّا اللہ

دست من
جوت من
از نفع
بکشت
از کج
خط من

مقالہ الفقیہ

خوشا دمی که مرا شوق دل شود ہمراہ
بجای بدر قدام بس بود حدیث نبی
سزد که پای ز سر گرداندرین وادی
بعید نیست که با جذب شوق و پامی طلب
حرامیان رہ دین ز بس بتاراج اند
ز صبح تا سحر شام و ز شام تا بھر
ز جوش مستی لبیک و نغمہ تبسج
آب چشمہ زمزم سفید می سازم
لبیک اسود رخسار زرد می مالم
کنم ز صدق و صفاسے در صفارود
لب انحالوت لبیک کامیاب شود

زہند رخت بر بندم بسوی بیت اللہ
بجای توشہ حائل کنم کلام اللہ
چو آفتاب شوم رہ نور دشام و پگاہ
دوم بشوکت جولای بزنگ پای نگاہ
بر گر حرم آیم دوان برای پناہ
کنم طواف حرم گہ چہر و گاہ چوہاہ
بغلمن ہوا از سر نشاط کلاہ
چہ غم کہ نامہ من یقلم شدہ است سیاہ
بدان شاہ کہ بر روی کمر بار پگاہ
شود نصیب سبکدوشیم ز کوہ گناہ
زبان بکام رسد از ادای حمد آگاہ

چو فارغ از همه ارکان حج کعبه شوم
 ستاره زانبرینم چو آسمان برین
 چو سجده گاه من آن خاک آستان گردد
 در آن مکان مقدس بصد نیا زو ادب
 تو شاه ملک جهان می گردی و من
 عقیق هم شده بیزنگ و لعل هم بقدر
 برم چو مهر تو زیر زمین شکفت مان
 کشی چو محفل مست در بلند و شوکت خویش
 بسوزد ز بهر توب خشک چشم تر دارم
 غلام خوشستم خوان که افتخار منست
 بدامن کرم و لطف تو که هست دراز
 چو خوان نعمت عامت بود وسیع و فراخ
 به بحر نعمت تو کام محیط بے پایان
 ز هول روز قیامت چرخ طهر دارم
 خدای را مدعی کن که شد سفینه بسن
 حدیث است اگر چه شکر فشان دمان
 ز رهنمون من مکر و مکاید خوان
 ز شور فتنه لاله زبان کج آهنگ
 سبوم راغ کجا و شمیم باغ کجا
 چنانکه مردم داناگر بزد از جا بل

سو مدینه کشم مسلم ز بیت الله
 حریم آن حرم محترم ز نقش چاه
 ز رشک جبهه من داغ می شود رخ ماه
 زبان به نعمت کشایم که یا نبی الله
 ملائک آمده در موکب تو خیل و سپاه
 حدیث لعل لبث تا فتاده در افواه
 گرم ز خاک دمد جای سبزه مهر گیاه
 زنده چو چرخ برین جبریل صد خرگاه
 همین بس است بر اثبات دعویم دو گواه
 حقیض مرتبه دامن خطاب الالجاه
 چرا نه چنگ زخم نیست دست من کوتاه
 چرا نه بهره برم از نفیسم این درگاه
 چنان مدح کرد دست و پا زنده پناه
 خدا غفور و رحیم است و تو شفاعت خواه
 زنده باد و مخالف به جبهه پند تباہ
 نگاهدار عمل از تلخه افواه
 نگاهدار مرا تا نیستم اندر چاه
 زبان من شده تلخ فشان ناله و آه
 هوای نغمه کجا و کجا صفیر ز آه
 سر ز صحبت این ناکسان مرا کراه

جاست بفسون عول راه دين بينم
بحكم ناطق مستقران بمالم مكان
بعين لطف و عنایت كه كيميا اثرست
امید هست كه سازد برگ شیرین کام

مرا امان توبه از طریقه گمراه
كیكه گشت مطیعت فست اطاع شد
بحال عاجز مشتاق كن نگاههی گاه
بشهادت شهادت ان لا اله الا الله

قال النواب المغول في مدح الرسول المقبول

احترت بين اما كن الفداء
هل لي مكان فيه اطلب لاحق
ما فضلها فوق المواضع كلها
قلبي يطير الى طيور مروجها
بابي بلاقها التي فاقت على
ما لاح في جوق السماء بوارق
كيف الوصول الى منازل طيبة
لو كان ادنى جذبة نبوية
رائي عشقت على اقامة طيبة
ليس البلوغ بأرضها في قدرتي
كيف الذي يرجو نزول روعها
ان بات جسمي نازحاً عن ارضها
ولقد ثملت بنفحة اُسيّة
نفسى الفداء لترية قدسية
طوبى لها من حيث حل بسوحها
فانرت بمعراج البراقع ذاته
وهنا بروية ربّه بلغ المثنى

دار الكرامة بقعة الزوراء
من دونها في البر والداماء
الا لعرف فناخ في الار جاء
والى جوار سر رياضها الغناء
وادى المقدس مهبط الانبياء
الا واو رى النار فى احشاء
فيها لمفتقر حصول رجا
لوصلت شق بأسرع الاناء
فتمتى افوار بحجة الدنيا
شكّان بين الهند والذوراء
يثوى بها فى الحبة قرواء
فالقلب فيها عمدة الوكلاء
من روضة محفوفة ببهاء
فيها سبى خاتم الانباء
نور تجلّ فوق سبع سماء
لله جذبة واهب الالاء
هذا العنبرى اعظم النعماء

لم يلق في هذا الذهاب كآبة
 واتي برضوان وغفران لي
 ثبتت نبوتته وادرجدنا
 او في امارات النبوة آتته
 لم يخلق الله القدر عديله
 هو ركن بيت الله جل جلاله
 يكفيه في وصف المكانة انك
 نور الهى تجل رحمة
 نبى اسناد النبىاء ونورهم
 ماوى الذى اخذناه هو معيشة
 اهل برحمة خصاصا فلان
 روى صدقة الخافقين ميسره
 تجل الى العرش عز مكانه
 قد ابطل الملل السوابق دينه
 ما اذا يقرب في مد يحك مادح
 انت الذى اثنى عليك الله في
 وقد كنت مشتاقا الى لقياه
 حتى لقيت جماله بين الكر
 ومثلت مبتهلا لديه وراجيا
 نظر الكريم الى الفقير عطوفة
 وحباً المؤمل هلهنا مرثاة
 فجعلت اجمع رحمة من نظره
 ووجدت تعبير الهدا كاملا
 وجلست في كمد عريض من نوى
 يا ليتني الفيت يوماً بلفنة

ولما د في ان مع الشتراء
 عشوات حضرتته أهيل ولاء
 وقد كان في اسر الثرى والماء
 اغنى المصافع نخبة العرباء
 في عزرة وفضيلة وضياء
 وعماد هذى القبة المخضراء
 سبب الخلق الثرى وسماء
 حتى انا رحنادس القبراء
 هادى حداة الليلة الظلماء
 القاة صروف الدهر في اليأساء
 وافادة عزاً على الاغناء
 فيها سخاوة ديمة هطلاء
 متنزعة عن وصمة الاكفاء
 ان الضياء لم يبطل الظلماء
 عجز الممادح عن بيان شفاء
 سفر كريم كاشف الاشياء
 متقيداً بسلاسل الاهواء
 وظفرت بالنبراس في الظلماء
 نيل العناية عمدة السراء
 نظر العطفونة شيمة الكرماء
 شنتان في التعداد والاحصاء
 وطفقت اقطف وردة النجاء
 نيل المنى من طابة وجرأ
 متضرماً بلوا عجم الوعشاء
 ورحت نحو الحضرة العليا

لخرجت عن دارى سريعا رجلا
 ليس التعمب ان ظفرت بروية
 فالصبت احيا نايقير عبيته
 والشوق للشقائق هادى موصلا
 والعشق للعشاق ايس حاذق
 لا غروا ان الفيت زورة كهفنا
 يا سيدى يا عروقى ووسيلتى
 يا مقصدى يا عروقى ووسيلتى
 تدجئت سوحك ضارعا متضرعا
 شققت جاهك خائفا متوقبا
 انت المغيث برحمة وكرامة
 ارحم فقيرا جاء بابك راجيا
 احسن الى عبد يحبك لا شدا
 ان انت للحرز جارا جنة
 اني مرامى يا كريم كراشم
 احشى مدافع معشر متجانف
 سالى وراءك مستغاثا فاجن
 لا ينبغي ردا لعفات تغافلا
 نعمر الذى هو سائل متوقبا
 يا بها الشمس الرفيع مكانه
 المع على عناية وعطوفه
 ولك الشفاعة والمكانة فى غد
 ورجاء عبدك من جنابك سيدى
 وعظيم رجوى ان تكون وسيلتى
 وسوالك مالى فى القيا متشافعا

لو كان شئ في يدى الصفاء
 بعد التماذى وانقطاع رجائى
 نيل المنى من عادة اللذنه
 نحو الرجاوى سيلة الاهواء
 شافى لمراض من الادواء
 حوق على الالباء للابناء
 يا عددي فى شدة ورخاء
 وذريعتى يا مرصدى مولاى
 متاورها بتنفس الضعفاء
 مالى وراءك صارف الضراء
 فى غمة وغواثى وبلاء
 انت القمين بمحرمة الفقراء
 اوى اليك مخافة الاعداء
 من هذه البلوى وذى اللاواء
 انت القدير على نفاذ رجائى
 هموى ابقتهلى وانقطاع بقائى
 يا رحمة للعالمين بكاء
 شأن الكرام عزاية الغرباء
 اني يجوز لنخبة العظماء
 ضاءت بنورك ساحة الترباء
 وانزحنا دس هيجتى السوداء
 ولانت اكرم معشر الشفعاء
 نيل الشفاعة زبدة الالاء
 فى عفونى لا فى بيوم جزاء
 انت المخلص لى من الباساء

لا زال مدحك باقياً بين الورى
أهدى إليك الهنأ متواتراً
والى معاشر صحك العالمين و
ما اهتزت الأرواح من نفس الصبا

من عبدك المصروف في الأظراب
دُرر الصلوق الزهرة الغراء
ألال الكرام السادة الكبراء
وتنفس الأصباح بالاضواء

قال آزاد البجرامي في نعت النبي لتهامي

لَحَّتْ إِنْ بَعَيْنَهَا الْكَحْلُ لَا
وَلَقَدْ ثَمَلَتْ بِلَحْظَةٍ سَمَحَتْ بِهَا
وَعَلَتْ أَرْاءَ الْعَلِيلِ صَحِيحَةً
أَسَرَتْ قُلُوبَ الْعَاشِقِينَ فَطَوَّقَتْ
مَاءَ الْعَوَازِلِ هَلْ أَطِيقُ قَطِيعَةً
رُوحِي لَهَا وَلَيْعُ بَذَاتِ مَلَا حَةٍ
ضَاءَتْ عِنْدَ إِثْرِهَا بَنُو رَجَبِيْنِهَا
وَالْتَفَرُّ فِي فَمِهَا وَمِضْرُكَ أَمْنٌ
أَوْ أَقْوَمُ أَنْ يُسْتَقَى مِنْ رِيْقَتِهَا
مَيْسَاءُ خَلَفَتْ الظُّبَاءَ وَكَيْفَ لَا
وَلَقَدْ اسْتَنْتَنِي لَيْتًا فَحَسِبْتُهَا
قَالَتْ تَبَسُّمُ أَنْ أَرَدْتُ تَعَانُقًا
بَاتَ الْفَوَّادُ بِصَدْعِهَا مَتَجَرِّعًا
فَاتَيْتُ بِالْقَلْبِ السَّلِيمِ مُنَادِيًا
بِهِ هَذَا رَبُّ الْعَالَمِينَ حَبِيبُهُ
هُوَ نَيْرُ اسْمِ الْكَوَاكِبِ سَاطِعُ
مِنْ مَعْشَرِ الْإِنْسَانِ إِلَّا أَنَّهُ
شَمْسٌ تَجَلَّتْ غَيْرَ أَنْ مَسِيرُهَا
يَوْمَ الْقِتَالِ مِنَ السُّيُوفِ ظِلَالُهُ

فَمَرِضْتُ طَوْلَ الْعُمُرِ بِالسُّودَاءِ
مِنْ نَرْجِسٍ رِيَّانٍ بِالْضَرْبَاءِ
لَكَا رَايْتُ مِنَ الْعَلِيلِ شِفَائِي
أَجْيَادُهَا بَعِيْنُهَا النَّجَبَاءُ
عَنْ يَانَةِ هِيَ أَعْرَقَتْ بِحُشَائِي
رَوْحِي وَرِيْحَانِي بِحُشْرِ رُوءَاءِ
فِيْهِمْ حُسْنُ اللَّيْلَةِ الْقَمَرَاءِ
يَبْدُو إِذَا ابْتَسَمَتْ عَلَى الْخَضْرَاءِ
أَوْ جَوْهَرُ فِي الْحُقَّةِ الْحُمْرَاءِ
إِنَّ التَّسَابُقَ سَنَةُ الْكَفَاءِ
مَاءُ الْحَيَوَةِ يَسِيلُ فِي الظُّلُمَاءِ
أَنْتِ الْكُھَيْبُ فَتَنْطَفِئُ بِالْمَاءِ
مِنْ سَمِّ تِلْكَ الْحَيَاةِ السُّودَاءِ
غَوَاثُ الْوَرَى فِي شِدَّةٍ وَرَخَاءِ
فِي الْأَمَةِ الْأُمِّيَّةِ الْعَرَبَاءِ
مَلَأَ الْأَهْلَةَ كُلَّهَا بِسَنَاءِ
إِنْسَانُ عَيْنِ الْمَجْدِ وَالْعَلِيَاءِ
فَوْقَ الطَّرَائِقِ لَيْلَةُ الْأَسْرَاءِ
وَيَقُومُ فِي الْعَرَصَاتِ تَحْتَ لَوَاءِ

هو سابق وظهور رؤيا متأخر
هو خير من وطى الزراب وخير من
غيث اغاث الناس وابل كفته
طوق تظلل بالغمام وكفه
نطق المسيح بمهداة وبكفه
عرس النخيل فافترت من علمها
رجعت ذكاء الى القفاء بامرة
بوجو دعوتها العميمة في الوري
قد كنت مشتاقا الى عتباته
هاج البكاء الى منازل رحمة
ما لاح من نحو الابارق بارق
وجلس في كمد على بعد الملك
لو كنت اخبر جيري وعشرين
فخرجت عنهم خائفنا مستقبا
لولا اعانة جذبة نبوية
شمرت ذيل والمطية ارجلى
ومشيت من غير المطية برهة
حتى لقيت من المهين نعمة
وبلغت خيرا لارض ارض نهامة
بالبيت طفث ودمث زعم الصفا
ولقد ركلت الى المدابنة عاجلا
لوني تغير في مواظبة الشرى
لما استراد من العتيق تقصصى
فلثمت اعتاب النبوة خاضعا
روح الفداء لروضة قدسية

كنتيجة الاشكال للعلماء
صعد السماء وخير الشرفاء
وبروت له لعت على الاعداء
أوى اليه غزالة الصحراء
ضم الحصى سجن كالاخياء
بعثاق مملوك من الصالحاء
وافشوق صدر البدر بالاياء
اذن الهدى للصخرة الصماء
متضرعا بلوا عجم الصعداء
مسقية بالديمية الهطلاء
الاواذك النار في احشائي
شتان بين الهند والزوراء
لتزاحوا بين وبين رجائي
شوق امامي والاناس ورأي
اصبحت في يدهم من الأسراء
ارج النسيب معى من الرفقاء
مع ان جسمي ضامر الاعضاء
موفورة في البر والداماء
قرحاً بروية لعلج وجرأ
واستيت ككل مواطن الالاء
والشوق يهجم عند قرب لقاء
حتى رأيته معال الصغراء
حاولت نهم استه في الإواء
وشهدت عرفت رياء ضياء الخضراء
عملوة بلطافة روضة نداء

بلغ المشارق والمغارب ضوؤها
 ما احسن القبر الذي في حجره
 طوبى لطيبة حيث ضحى فيها
 ولها شبابيك باحسن صنعة
 هي في جواربها من اذن رحمة
 يا مسجد ارحب المكان صلاته
 خير المساجد والمفاتيح بحنبه
 اعظم بمنبره الذي هو فوق نر
 ما شان كرسي اعدت تحته
 يدب القناديل اللطاف وسقفه
 لا بل قلوب مضرع فيها اللظى
 فوقفت بين يديه وقفنا خلفه
 نظرا لحبيب الى الغريب عناية
 اصبح بين جماله وكماله
 يا سيدى يا عروقي ووسيلتي
 قد حنت بايك خلشعا متصرعا
 ولك الوسيلة والفضيلة في غد
 ارحم وامر من جنابك سيدى
 كن انت في يوم تلوذ بك الورى
 احسن الى ضيعت بياك واقف
 يا ع الا براعة عن ثنائك قاصر
 ما ادا يقرب في ثنائك واصف
 املت في هذا المرام مؤرخا
 صلى عليه وآله رب الورى
 ما اهتزت الاغصان من نفس الصبا

تدنو اليها الشمس كما تحرباء
 خبر البرية سيد المطحاء
 جسم اسلم فوفت سبع سماء
 صادت قلوبا من اهيل ولاء
 او احداقت بنواظر الغرفاء
 الف الصلوة لمعشرا الخنفاء
 خيرا الحلائق اسوق الكملاء
 عزة حقة حقاً بغير دراء
 الجنة الفردوس للسعداء
 مثل السماء وشبهها الغراء
 علقت مناسيل الالهواء
 نفتد السدامة في يري الصفراء
 نظرا لعناية شيمة الكبراء
 مناسيل كالظل في الاضواء
 يا عددي يا مقصدي مولاي
 ما لي وراءك كاشف الضراء
 ولا نت افتد مر معشر الشفعاء
 شيئا تناول جملة النعماء
 يا رحمة للعالمين جزاء
 شان الكرام ضيافة الغرباء
 وجبينها متتابع الرخصاء
 اشني عليك الله حق ثناء
 انا نرت احمدا اكرم الكرماء
 وعلى معاشر صحبه الرحماء
 وتغنت الورقاء في الغلباء

قصیده غزافضل بلده مولد نبوی و مدح علامه لکهنوی قبح منکرین عظمی

این خیالی می نمایم یا نمایان هست خواب
 جبهه سایان اشک ریزان بادل پُرترس بیم
 این نم بنهاده سر بر سنگ ایوان حرم
 جتذا سنگی که در وی کیمیا آبروست
 بسکه می بیزد تجلی هر طرف بام و درش
 وحش و طیر اندر حریش فارغ از بیم و گزند
 آسمان در صحن بارش پای طاقی بیش نیست
 اهل بدعت از حریش دور چون ظلمت نور
 شیعیان را از نیب دار و گیرش دل بدرد
 آمد از هندوستان مردی ضلالت پیشه
 نام او اندر دیار هند در هر مرز و بوم
 شد خبر در که در هر کوچه کز بوم هند
 کرده ترک اتباع اهل رسا و جهنم
 راه حق جوید ز شوکانی و پور تیمیه
 امی عجب رفته برون از زمزه آزادگان
 هر که در چشم دل او خارشوکانی خلید
 حاکم مکّه حیدر بودا و نجس دین پناه
 کرده در ویونش حاضر گفت آن دیوار

کاین منم بر بام رفعت بعد چندین ضطراب
 آدم اینک باسید و عاے مستجاب
 یا مرا پاسب طلب آمد گنج بی حساب
 جبهه فرسایش بود شاه و گلدان شهاب
 می شود وقت تماشا خیر و چشم آفتاب
 انس و جان در سایه او این رنج و عذاب
 کز شعاع مهر تابان باشدش کمتر طناب
 اهل کفر از ساحتش در بیم چون یوز شهاب
 نجدیان را از لیب احتسابش دل کباب
 آنکه رازش شد عیان از نسخه کشف الحجاب
 آل او مانند آل شیخ نجدی بی حساب
 آمده است از هر حج کعبه ضلوعی عجاب
 می رود در هر هو چون خانه گم کرده غراب
 قول ایشان را بگوید از فصل الخطاب
 شد غلام پور تیمیه به سلسله ناصواب
 کی تواند کردن او فیص بصیرت کتاب
 کز نمیش زهره شیر فلک گردیده آب
 کی گرویده بر بشتی از خانیص و کلاب

از چهره برگشته از راهی گرفتند اهل دین
 از خطایش لرز لرزان شد چو بید از تنباده
 عاقبت گفتا که کردم توبه از کردار خویش
 توبه با کردم ز کردار و ز گفتار یک دشت
 تا به نمان شدم در قول و فعل و عقدا
 آنچه گفتا پیش مردم کرد در تحریر جمع
 قهرمان شمع چون دید آنمه گفتا را و
 گشت از که برون زین حیلہ مردی پرفزون
 بر خلاف مذهب خود گشت عامل از فریب
 هر که از شریع رسول اللہ رو بر تافته
 اغرض بتافت در رحبت ز طیبہ سوی ہند
 بسکہ می رسید از افشای را ز بخت خویش
 لاجرم دیگر بسوے کعبہ حق رخ نکرد
 شد خبر در ہند کا مدحا جیسے ہندی نژاد
 ترک باطل کردہ حق بگرفتہ وہی اشتباہ
 زین سخن از پیروانش شور و غوغا شد بلند
 شیخ مارا رنگ مذهب گشت راسخ تر ز پیش
 اگر کہ رفت و باز آمد ہمان میدان کہ بود
 اگر کنند انکار این معنی بگو تا آورد
 و ر بود و عذر تہید سے من اینک ضامنم

خلق را بنمودہ را ہمیشہ بحجاب
 در جوایش از تحیر شد چو خرازد رخلاب
 زانکہ دارد از کرم حق توبہ ر مفتوح باب
 مومنان ہست را در اختلاف و اضطراب
 کردم از ہرزہ درائی با دل صاف جنتاب
 تا پیش منکران گفتن توان اینک کتاب
 گفت ز تو اکنون بعد توبہ بہشتی از عذاب
 سوی طیبہ تا نماز خویش از اہل صواب
 در نہ اہل شربش زین سیر دارند جنتاب
 کی گذارد قوتش کان شاہ را بود جنتاب
 شکل غول از ہم عظم صورت دیو از شباب
 داشت روی خویش از اہل فرست در حجاب
 شد بوم ہند با صد اضطراب و تیج و تاب
 شستہ چرک عتقا و زشت را از بہشت آب
 انداختہ فائز من شد جاوہ تم آنا ب
 کا بچہ می گویند مردم جملہ درست و کذاب
 یا وہ شستندش باب بل ہفتاد و آب ناب
 شیخ میکسان و کیرنگ ست در او آب ذہاب
 بار دیگر سوی کہ روی بشیرم و حجاب
 صرف اورا تا بدلی در ذہاب و در ایاب

چون رود در پرده آن از نیکه دانندش هم
اغرض این قوم را سرمایه نبود جز دروغ
در میان هند مشهور اند زین مسرت و کس
آن بجای حالش شنیدی دیگر را گوش کن
بود در قنوج مرے فاصله پرمایه
راه سنت رفته حق بنموده راه حش
گلرخه سپاره آورده در بند کلاچ
لیک اهل چوره می گویند کان زینا جین
زنان زن منکوره طفله بوالعجب آمدید
ترتیب گرفت روزی چند در آغوش هر
از تبتی دشمن صد چاک همچون پیرن
از کلاچ بانوسه دریا کفی صاحب دلی
شد گردون از جهان را هیکه آمد بر زمین
دولت نیا چو ادش دست رخ از حق فیت
که و هندوستان را گفت گاه ای ارب
گفت نعمان را که هرگز نیست اهل اجتهاد
گاه گفتا خویش را اما حامی دینم لب
مخمل میلاد احمد کان ز طاعات حق است
نایبان خویش ابگاشت درم کشوی
خواست تا گرد و بملک هند امام باشکوه

اهل هند و روم و شام و مصر و بخ و فارس و یارب
 رستی رخ نافت ایشان چنین طهارت و کلاب
 کز پئی این قوم مرجع ذات شانست و مآب
 تا ز دایره ازل صاف تو زنگ اریاب
 در نب می داشت با آن سبب انتساب
 یافت از پروردگار جویشتم و ثواب
 نفس را این نمودار رفتن عهد شباب
 و نب می داشت تنکیر می بوجه اغتراب
 هر که دیدی روی او گفت اندیشه عجب
 بهر نیای من هر روز میبوش طلب
 بهر مردای بر سوخت مانند غراب
 پای او ناگه گنج آمد درین دیر خراب
 تا میان اهل دنیا گشت نوایش خطاب
 کرد از دین حنیفی حست از و اجتناب
 بخد را گفتا که هست او دار طاعات ثواب
 پورتمیه از و اضل بود بی اریاب
 و زود تحقیق بر گردیده بکشیخ و شاب
 کرد از وی منع این بهیوده بی شرم و حجاب
 تا بچاه گمراهی انداخت خلق بی حساب
 پس شود سلطان این خطه برای هسواب

انتخب
وزن
قرب
از

بسکه بخشاده زبان طعن بر اهل کمال
 دیگر از احوال او کان جمله فسق است و فجور
 عاقبت گمانته بر فے عزیزے ذوق مقام
 حاجے بیت الہی بادل صاف عقدا
 اگر شمع علم روشن همچو آبے کرام
 بندہ حلقہ گوشش صد چو پور تسمیه
 قاضی شوکان پیش آن گل باغ حدیث
 جمله زلات آن کر جسم و حصا بودیش
 تا همه و ناسد کان نواب قصر گمر ہے
 بعد از ان غضبان ز زید نی خدا بروی گشت
 جرم او ثابت شدہ حکام پارلنت را
 در دمی از خدمت سرکارش معزول گشت
 آن امیر الملکیش شد محو چون حرف غلط
 بہر دنیاے دنی دین و اد و حیث آنہم نامند
 این ہمہ بود انتقام از سب و شتم و لعن طعن
 چون خدا خواہد کہ پرده کس در در و جهان
 منت ایزد کہ از حق کرد باطل رجس را
 در ظہور آمد ہمید و ن انچه بود اندر بطون

کرد پُر از یاد و بہیودہ گوئی کتاب
 بر زبان خویشش ناورد م ز بیم غتیاب
 فاضل فطنت آب و عالمی حکمت یاب
 وقعت اسرار سنت حافظ فضل الخطاب
 یافتہ عشر و معالی در مثال جد و باب
 رفتہ فرق فخر خدائش از ان موسی حجاب
 همچو آن خار یکہ خشک ست نمدار دنگ آب
 اندکی را کرد املا در میان شیخ و شاب
 نیستش از علم بہرہ فی زسنت ناز کتاب
 تا جلالتش شد خیال گشت آب و سراب
 حکم گور نمٹ آمد رفت تمغا و خطاب
 عہدہ نوابش مسلوب شد با صد عتاب
 قصر و الا جاہیش شکست چون جبر جباب
 نفث این نیامی دن کان بود چون ششی بر آب
 بر مطیعان امام عظیم عالی جناب
 نیلش اندر طعنہ پاکان بر دبا عیب عاب
 نور حق را پر تو افسگن کرد همچون آفتاب
 مشکشف گردید اکنون انچه بود اندر حجاب

اَذْبَحَتْ دُنْيَاهُمْ بِالْسَّوْءِ فِي دِينِ الْهُدَى
 لَيْسَ فِي حَقِّبَاهُمْ حَظٌّ مِنْ أَعْمَالِ التَّوَابِ

پس ازین قصیده غرا حال منکر تحریر تو بنامه که اشعارش حسب حکم حضرت و تلواتی جاز و مطبوعه میرزا سکا
واقع که سخط ماه و بیست و سه هجری ابطاع یافته و تمام اکناف عالم رسیده بر هر که و هر سنگش گردیده
و اما در مقام تنقیح حقیقه نسبت مغزونی نواب سلوب الخطاب همین بود که خصوصاً درین دیوان دو
رقعه تقلید و تقلیدین هر دو نمود و عموماً در هر کتاب خود همبهرین پنجاریجا جاده و نار و ایهود چنانچه در صفحه
۳۵ و ۳۶ ترجمان و با طبیع طبعه مطبع میفد عام اگره و او بدست فقها و او تهمت فتنه و فساد و ابطال تقلید
نهاد و هو و هذرا ظاهر هر که سرچشمه ساکجهوئے جلون اور کز و کا اور کان نام فیه چون درد غاباز و نکی علم را
یعنی نقه بر آوردها حال ان سب خرابیو کا بول چال فقها و تقلیدین کی هر اور ساری خرابی الی الی
اون ملا و نکی هر جو دایم تقلیدین گرفتارین اور بدعت و شرک کے نشه من سرشار عرض که اگر خود سے
دیکھو اور خوب خیال کرو تواسے عالم کا فساد اور تمام خرابیون کی بنیاد یہی گرده هر چاہے ایاگوشتی سبکا
مقلد کتا هر اور جن لوگوں عذرین شرو فساد کیا اور حکام انگاشیہ سے بر سر غدا ہوئے ہے جسکے
سب مقلدان مذہب حنفی تھے انتہی کلامہ بلطفہ و حال آنکہ قالمش خود ازین کذب اقرا می کہہند و
و شتم ناپسندیدہ بموجب آیه کریمہ و اکرم عذاب الیم بما کانوا یکنذ بون و حدیث شریف البصق نجی
و اکذب مہلک و لیس المؤمن باطعان و لا باللقان سزای جزا دیدہ و بجزای سزا رسیدنی
از عمدہ نوایی ریاست دفعہ مغزول گردیدہ قاعبر و ایا اولی الابصار و ہذا جزا الطعن و اللعن
فی حق الایثار الیکار و تقلیدیم من الفقہار الاخیار و العلما و الابرار و عجب ترا نکہ برعلای کاملین کہ
شعر کوئی و دن مرتبہ ایشانست بر طریق طعن ایراد نماید کہ بدون شعر گوئی کمال علمی حاصل نماید حال آنکہ
خود در فن انشاد و انشا کمالی ندارد بلکہ اشعار دیگر از ابا نذ کہ تحریف در کلام خود در آورد غافل ازینکہ
اشاعت مال سرقہ نبل بنامی بروی خود کشیدنت و اذاعت متاع و زیدہ بساط رسوائی خویش فرجین

بانتحال سخن را سبگر انسانی	کہ چون ثبوت شود و زو سان مجمل مانے
اگر کمال سخن مفت بر کسی سے بود	دماغ سوخت چرا انوری و خاقانے

چنانچہ شسته نمونہ از خرداری و دانگی از بیاری بجا که نشان اشعار سرقہ و سرقہ عنہا درین جدول
ثبت نمایم و پرده از روی حقیقتش بر کشایم کہ دیگر اشعارش همبهرین دستور باشد و از احتمال تو اور بحر حل و

هذا الجدول كاشف لخواص سحر قات النواب في هذا الكتاب

صفحه	اشعار مسروقه مؤلفه نواب	اشعار مسروق عنها مؤلفه آزاد	صفحه
۲	نظروا الكريم الى الفقير عطوفة نظروا العطوفه بشيمة الكرماء	نظروا المجيد الى الغريب عناية نظروا العناية شيمة الكبراء	۶۹
۳	يا سيدي يا عروقي ووسيلتي يا عدتي في شدة ورخاء	يا سيدي يا عروقي ووسيلتي يا عدتي يا مقصدا مولائي	"
"	قد جئت سوحك ضارعا متضرعا مالي وراءك صارف الضراء	قد جئت بابك خاشعا متضرعا مالي وراءك كاشف الضراء	"
"	أحسن الى عبدي بمحبك لا تذل شان الكرام رعاية الغرياء	أحسن الى ضيف ببايك وقف شان الكرام ضيافة الغرياء	"
"	ولك الشفاعت والمكانة في غد ولانت أكرم معشر الشفعاء	ولك الوسيلة والفضيلة في غد ولانت أقدم معشر الشفعاء	"
"	ما اهتزت الارواح من نفس الصبا وتنفس الصبا بالاضواء	ما اهتزت الاعضاء من نفس الصبا وتنعت الوركاء في الغلباء	"

اشعار مسروقه فارسيه مؤلفه نواب از اشعار مندرجه كليات صبا في مطبوعه مطبعي

۴	كن آشنای لب و ده حرف کتاب	كن آشنای لب و ده حرف عتاب	۲۳۸
"	لبریز حرف شکوه آراسه رم	لبریز حرف شکوه دیدار سیروم	"
"	بی پرده هست شاه نیست دین چمن	بی پرده هست روی تو امر و ز در چمن	۲۳۹
"	نتوان ستاند منت آتش گلاب را	نتوان گرفت منت آتش گلاب را	"
۹	رای می نازد و از فقره سنن اگر نیست	عقل می نازد و از سر یقین اگر نیست	۲۳۹
"	نامه جمل بود بخت فرزانه ما	نسخه جمل بود بخت فرزانه ما	"
۲۱	نه انصاف خط خوش کیدل غین	نه انصاف صدل خرم کیدل خیرین	۲۵۹

۹	ماویگانگی از طرز بتان آرا آشنائی که بود نسبت جانان ما	ماویگانگی از طرز جهان صبا آشنائی که بود معنی بگانه ما
۱۰	مرجاسعی تسک خندا آنا بدوست همرخت سلیمان گشت آخر خاک ما	مرجاسعی بخشش غم شوق ای کوی دوست گشته آخر هر تخت سلیمان خاک ما
"	بسکه ما ز بهر سنت ترک آرا کرده ایم شاخ مرجان ست قربان سسواک ما	بسکه ما در عین سستی ترک تقوی کرده ایم شاخ انگور ست قربان سسواک ما
۹۰	تورای گیری و غیر از هوای دانی تفاوت از بت خود تا خدای دانی	تو سخت گیری و غیر از جفا چه میدانی تفاوت از بت ما تا خدا چه میدانی
"	دلت چونک اثر از سنن نیگیرد تو قدر طبع رسول آشنائی دانی	دلت چونک ندارد اثر ز زبانی لطفت تو قدر ناله درد آشنائی بیلانی

تقریظ و تالیف منتهی فکر شاعر لبیب جناب سید محمد کاظم حبیب کنتوری عم فیضه المعنوی

سزاوارت شایش ایزد مهربان بخشایشگر و درخور نیایش ستوده پیغامبر که چراغ رهنمائی او چار دانگ جهان را روشن ساخته و خداوندان دانش و کیاست را به پیروی خویش نواخته پس از آن گزیده خردوران و بهین هنر پروران که به نیروی بازوی داناتی کیش پیش روان را از همه گزیده و بر همه پسندیده داشته اند و بزرگی آئین شان را یگانگی پرستان پیچی سرایگان یگان آگاه شده و ذره آنها را نشور فرزانه مهر و در یگانگی پناه یزدان پرستی شاه بیت کهن نامه هستی شناسان و دریای تحقیق و تفحص و کیل احمد نام عاجز مخلص درین روز نامه نامی به دیوان حقی پیش نامه سیاه غریب بادیه خود را می کاظم بن جعفر حبیب سرایگاه کیل فرمودند و قدیم وطنی در شگفتگی کارش اندیشدم من و ایزد انگاه است دلکش که بیندگان را دل از پهلوی جهان و خون در رگ معنی بچشم رسد آرد اگر راست پرسی ملای تقوی که به شوی پسندی بگم جهان جهان کامیابی را سفید ریش می باشد چه نیروی آن دارد که هم آورد و شود که آورد و آرد با آمد این ارزش جوی نبوده است گر فتم که او بخواند کاری کیش نهاده خویش یا به پیروی

پر گشت اسب منش به اسفند یار روین تن ماناست خاسته پاسخ نگار این رستم نادر و گاو قلید
از هر ریشه بیشه دارد که دران صد هزار چوپ گز پیداست تن کیم که به سپاس
چنین جهان پهلوانی پایه فردوسی بهر ساقم لند اسبست اگر قطعه در تاریخ سال نقش خوانم

ادبی کامل والا نژاد	که در تحقیق دست و انتخاب است
به سری در جهان فضل و دانش	به چرخ علم دانش آفتاب است
دیکل احمد محمود مدوح	خلایق از وجودش فضیلت است
رقم زد پاسخ دیوان نواب	نوگوئی بهر دیر شهاب است
جیب آمد زهی صراع سالش	خی یاقویی چو آب بصواب است

تقریظ و تاریخ شاعر ذیل جناب میر محمد عسکری عدیل منتوری ام باخیر المعنوی و تصویر
فاضل جلیل عالم بے میل تحریر عدیم نظیر مدوح برنا و پیر مقبول بارگاه صد مولانا دیکل احمد
کمال تفقد و الطاف خویش دیوان حقی را برین فرستادند از آن دیدم که جوابات
فقیه با اقوال سفیه دست و گریبان است الحق علامه کرم کمال تحقیق وجودت طبع در طاعت
معنی و لفظ که بظرافت شایسته لفظ و معنی است داد و کلام داده اند و سخنان نغز باد و ساطع
و اجوبه قاطع بر کرسی نشاندن پیچیدان را مبلغ استعداد آن همه ان بی همتا به صورت گری این
ناظوره دل را دعوت تسلیم مضطرب می سازد و با نظم و نسق چنین مطالب دقیق و قوی خاصه بالترجم
نکات شاعری ثانی و دقیق و فردوسی میگوید اندیس ازان رو که کند خیال بر نگردد مارج آن نکته بخ
بیمال به قصر کوتهی گراینده لاجرم اظهار عجز به پیش کردن قطعه تاریخ سال مناسب دیدم

بعد حمد و شکر و احسان احد	باد بر احمد سلام و هم صلات	عامل کامل و کیل احمد که است
مجمع اوصاف اصناف صفات	کالعدم فرمود بلبیس سفینه	از بطالت داد خلقه رانجات
بهر هر قولش جواب بے معتبر	نظم کرد از فضل رب کائنات	غرق اعدا را نموده رود نیل
اهل دین را چشمه آب حیات	از پئے لاند جهان نوح اجاج	وز پئے تقلید یان ب فزات

گفت آجوا البقیات الصلیات

سالش از باقی چو پرسیدم عدیل

تقریظ و پذیر و تحریری نظیر نوکر در قلم جادو و موهومی ابو الشریف سید حیدر آبادی التملک شمس عم فیضه الصوری و المعنوی

حمدی که آنرا را اوضاع قلبی از لوح خیالات دریافته و ثنائی مدبری که رقیق و دقیق عالم تکوین ابقا و
تقدیر محکم ساخته زباندانی بستان اشراف از لعل برزی طور معرفش سر سینه گویائی و آبلغ کلامان مدرسه الهام از شیر
خیال نکته و حدش کنت فروش دانی کلیمی که در آت معانی خویش مثال اعجاز را کشیده و بصیری که از کمال دانش
صویر احوال خلق او آئینه تقدیر جلالتش آئینه است که نقوش کثرت در او خشیده است و بحر ثقیل دیت
که امواج علانی در آن جوشیده ذره نیست که نور آفتاب کمالش در قوای ندارد و جوهری فی که صفای جان مثالش
برو آبی نیا و گلزارش آئینه زار است که در هر گوش صوت تجلی نمایان است و گلستان وجودش خورشید زار است
که در هر گلش عکس نور قاتمان و دشان و آلاکامان شهرستان تحقیق حیرت مایگان جلوه گاه جمالش و شایسته
کشورستان معرفت آئینه داران بارگاه جلالش قانون ملک جبروتش بیان صیغه تقدیر و توفیق در و بوم ملکوتش
ترجمان صفحه تدبیر آرایش بهارستان ظهورش صرف گلشن ایجاد و بولمون پیرایه سنبستان لایوش و قفص اضیاع گوناگون

وے لعل مهر و ماه تقدیس	لے شاہر جلوه گاہ تقدیس
یجتا شہ کائنات تجسید	کائے ذات تو جملہ ساز توحید
ایوان جمال بارگاہت	استلیم جلال کارگاہت
تمثال گر نقوش بیرنگ	آئینہ طبر اعجاز و فرنگ
صحرا می عدم ز تو شمر رخیز	گلزار وجود از تو گل ریز
بیرنگ گن مثال تنزیه	نیز نگ گراساس تشبیه
تغویر وہ چرخ عینش	آئینہ طراز آفرینش
خندان ز رخسار تجلی طور	ازت بہار گلشن نور

تا ملک تو بست نقش ایجاو
در وین بود نگار آباد
نیز بک وجود باغ فورت
آئینه دل گل ظهورت

وصله بر رسولی که از مطلع بشاقتش خورشید هدایت درخشیده و از اعجاز اشارتش انوار تجلیات فان
مکشیده شوخی کلامش مصقله آئینه روشن نهادن و تیزی بانش بصیرت افزای طبع کور سوادان
آئینه داری ایوان عدالتش شاهنشاهی کشور جلالت و خلقتی نسخه شریفش باعث کمرای مضالت
رای پرنورش چندان نه درخشیده که گریبانش مطلع خورشید تقدیر گردد و فکر با نقش آن قدر نه رسیده
که دست رسایش به نسخه اراده اولی ز سر تا بر صفحه تقدیر نقش ایجاوش کشیده اند چه جلوها که در
آئینه وجودش ندیده اند و نور که از آفتاب ازلی درخشیده سیمای پرنور این ماه آئینه اش گردیده شبنمی

عاشقش آفتاب برج جمال	پیکرش با هتاب اوج کمال
بگش سرمه ریز و دیده نور	نقشه اش شک بیز طره حور
لوح تقدیر نقش آئینش	راز لا هوت نسخه دینش
معنی او نگار حق یقین	ملت او اساس کعبه دین
منزل نور باغ وستانش	باغ وحدت فضای ایوانش
بزم امکان ز شمع او پرنور	قصر لا هوت از و تحب طرور
شرح ایمان از دست دریا جوش	باغ عرفان از و تجلی پوش
شوخی ذهن او صفا خیزان	صافی طبع او جلا بیزان
بلغ هستی از دست نهرن خیز	جوهر جان از و تجلی ریز
دست بر او رموز تکرانی	نسخه او فیوض یزدانی

اما بعد هر سخن را تا بی تو در کلام را آب آئین طراز جمله نکته دانی و حلی بندش هر معانی
گوهرش دریای نزاکت چمن پیرای گلزار لطافت جامع علوم بی عدد مولوی حکیم وکیل احمد

نائب صوبه دار و ناظم صدر عدالت صوبه شرقی حیدرآباد و کن صانه الله تعالی عن الشرح
که عاجز تخلص می نماید و از اعجاز بیانیها گوی سبقت از همه در ربایند مشنوی

<p>باغ حسد و راز و دشمنی نو بهار صفحه ارم زار ز تحسیر یار معنی او جوهر مرآت عمتل بحر حسد و ازل او موج خیز شوخی ریش طپش آفتاب صفحه او مایه گل پرور فکرت او مایه آرام و مهر لطف طبعش گلستان ناز جرات او شیر نیستان جنگ بخشش او موج طوفان لم</p>	<p>بر معیش چمن گل نثار حرف چمن باز نقش تیر یار نقش دلا ویر طلماس عمتل گلشن منکر از بخشش عطر یز صافی معیشش رخ ماهتاب معنی او خنده ناز پر صبح طرازان ز رخ شام و مهر قمر مزاجش بجان برق باز همت او تیغ زن جسم سنگ ریزشش او جوش سحاب کرم</p>
---	--

معنی پروری که تازبان بر تگین بیانی کشاده چنین بزرگ لاله درخش غم فقا ده معنی که از کربان
الفاطش و خشیده یوسفی ست که از حلقه چاه سر کشیده آن قدر ترکیب بیانش پهلوی پهلوی بسته
که سنگینی بار رشک که بلاغت شکسته سنگین بنایی عبارتش متانت ده بنیاد بلاغت و صفا خیز
الفاطش نور بر صفحه فصاحت رنگین ادائی ز کشتش شاهیت که در هر عشو شمشیر برگردن
او افهان می نهد و صبح طرازی عبارتش مشرقیت که در هر ساعت آفتاب معنی می درخشد
هر آنکه در گنجینه ازل نهان بود گنج سینه او اندوخته و آنکه در کجتهای نسخه شعور مخفی بود ذهن
باریک بنیش آموخته معنی او اگر حادث نبود دیوان ازل خواندنی و شاه عبارتش اگر در خجل
اختراع سر کشیدی نسخه قدیش گفتندی و توانی که گفته چه آعاینها که در و نه نفقه الفاطش شیشه زار است

کبریا و ان معانی در آن خوابیده اند و پاکی بیانش کفایت که یوسف لطافت در و هو موج کشیده
 بجلا فروشی معنی روشنش عینک دیده فصاحت و شوخی نمائی رموز بارکش آفتاب مطلع بلاغت سواد
 حروفش سر به سر ز دیده ماهتاب و بیاض صفحاتش حیرت ده چشم آفتاب خرد تا از مضامینش
 اندوخته عقل کل گردیده و چشم تا از روشن بایش نوری گرفته از نگاهش خورشید و خنجره منوی

خرد از معنیش تا نکته و رشد	ز راز نقش دلها با خبر شد
کتابش روضه گلزار دانش	مضامینش تجلی زار دانش
زاکت آب و رنگ گلشن او	فصاحت عکس لفظ روشن او
چمن گل پرور از رنگین نوایش	جهان بر عشوه از نازک ادایش
سخن از معنیش و خنده چون گل	جهان را نغمه اش گلبنامک بلبل
خرد گر بیدار این نور معانی	جهان گوید رموز کن ترا نه
کلاش ناز معشوقانه دارد	ادایش عشوه جانانه دارد
ارم خون از بها گلشن او	بمه داغ از کلام روشن او
خورشید ای طبع نکته سازش	تکلم و امق عذر ای راوش

و یوان حنفی او آئینه ایست که تمثال تقلید مصطفوی و صورت اتباع نبوی در و نمایان است و
 معنیش در زاکت پروری گلستانیست که از نسیم هدایتش گلهای اعتقاد مقلدین در و خندان
 آئینه طرازی مضامینش یا سمن زار گلزار شریعت و تجلی کشائی رموز بارکش روضه تجلی از طریقت
 تا فقیه بغور سی مضنونش پی برده خردش را قوت استخراج حاصل گردیده و تا محدث از معنی مشهورش
 مستفیض نشده خبرش بپایه مرفوع نرسیده بلغا تا استعارات تقریرش ابدیده تامل دیده اند بپایه غایت
 وارسیده اند و فصاحت تشبیهات بیانش را فهمیده اند در میزان نکات فصاحت نقد سخن نجی و اند معنی که از
 افق بیانش بر آید آفتابست و رازی که از ضمیر پاکش سر کشد داغ دل ماهتاب ترا از خایانیکه مانند و زخما

در آتش زبانی سرکشیده انداز تا شای ز گمین دانی این جنتیان نور مشرت بزرگ برق بر خاک طسیده
تقریش نورانی عالم قدسی سرشتان و کلامش روحانی کشور نور طلقان بیتی که نگاریده قد کمان
ابروان نیم گردیده و مصرعی که کشیده قامت سرو قاتان مانند حلقه خمیده آرخوان با رنگینی مضمونش
نحویت آشک خون بگریست تا نازک طبعان مضمونش رسیده اند نازک او اگر دیده اند مثنوی

سروستان افت بر موزون خمید دین خفاشش گردید آفتاب دید خورشید شد چشم غزال لفظ در شونی چو ماه روشن گل کند صد خنده ناز پری لفظش از نیرنگ معنی جام جم	مانند گلشن ابرش مید صافی معینش تا آمد بتاب شوخیش افروخت تا روی خیال معنی او در زناکت گلشن گر بر آتش بود صورت نگری صفحه از گلکاریش باغ ارم
--	--

خوشاوهن رسایکده شش بطاق مضمون توصیفش رسیده و حیدر آفتاب ای که که از فروغ خمیه گهای
انوار هشت چیده لیکن معنی نیست که صراط لای ارتفاع آفتاب توصیفش گردد و سخنی فی که آینه مثال
خورشید نایش شود چون طلعت معانی که مبانی اوصافش شاید و باید بودستان تعریفش باین قصید ختم نمود

از روی پرند مرغ تو صدمه در آینه گر وصف روی تو بنگارم بلوح دل گر شوخی رخ تو بر ویش بیان کنم گر تاب قهر تو بر لبش جا کند گر بجز را نوال کفشش آبرود گل از زناکت رخ تو شد بهار پوشش تا رود هر ز طالع بیدار تو بهر	وزخو نازک تو چمن پرور آینه از تار آفتاب کنم سطر آینه خورشید را برهنه نمایم در آینه جو هر چشم خصم کند خنجر آینه در ریزد از لطف راه روشن آینه وز بوسه گیسو تو خن پرور آینه سرمی کشد ز طینت اسکندر آینه
---	--

اگر طلعت صمیر تو روشنگری کند
 گر روی خصم بیند و از طالع سپه
 از جوهر تو وضع طبع بر روی خویش
 یک لعل از نگاه تو تا در ازل بتافت
 چون ناوک رگ مزه قهر تو جگر
 گر گریه زباده چشمت اثر کند
 گر خال را ز زلف عذارت خبر هم
 گر صافی سلاست لظقت اثر کند
 در بزم مه فروز تو از روی روشنت
 گر پر تو نگاه تو روشنگری کند
 گر لبست صفا ع خیالت گذر کند
 تا بسته ام ز مح تو شیراز خیال
 گر جلوه محیط خیالت فتد بچرخ
 در آستان قصر تو از صاف بنا
 تا طائر خیال بدحت فشان بال
 ریزد ز نو بهار خیال لم بعنرقی مح
 از مه من روشنی دم نظم آسمان
 از شوخی نزاکت اندیشه ام شود
 که در شبی به انچه جسم نظر کند
 تا چند شمسیا بره فخر تا ختن

یوسف نماید از رخ هر جوهر آیین
 خون می خورد و رنگ گل ابر آیین
 صیقل زند ز کلفت خاکستر آیین
 چون آفتاب گشت ضیا گستر آیین
 در چشم آفتاب زند نشتر آیین
 آتش زند بدیده مینا گر آیین
 در دود هر سپند دهر مجر آیین
 تا بدید بحس از رخ هر جوهر آیین
 تا بدید نور می خط ساغر آیین
 چون آفتاب گل کند از بشند آیین
 روشن شود رستگده آذر آیین
 تا بدید ز رو هر ورق دفتر آیین
 آید طپان زواریه محور آیین
 خورشید سان طپد ز رخ مهر آیین
 پرواز ریزد از رگ هر شهر آیین
 در جاس گل ز نه چمن خضر آیین
 تا بدیدان رو تو از خاور آیین
 چون نو بهار خو تو نسین بر آیین
 ریزد فلک ز دیده هرا ختر آیین
 از نقش پات جلوه کند یکر آیین

یگبار شوخی دل خود را بحشم پوش از جستجوی طبع پر یزادش کز خویش	برخ بازکش ز جلوه این کیس آینه نقش دعای دولت او کش بر آینه
مارق نور بر رخ خور می شود طیان فرخنده باد طالع بیدار تو بخلق	تا میشو دچو روی پری دلبر آینه بر چرخ از تو باد نواز شکر آینه

قطعه از طبع نایب طبعی حکیم محمد عبد القادر صاحب سکنه یوری امام الفاضل معینی و اصبه

المنته لله که چه فرخنده زانیت در مصر فصاحت سر بازار بلاغت	شد طبع کلامی که بر گوش جانیت از آفتاب دشت قلب و کانیت
سودیست ازین آفتاب سوداگردین در مجلس احباب بچیدند سماطی	دنیا طلبان را بجهان بهره زیانیت زالوان نعم ده چه مرتب شده خوانیت
تا کام اگر نماند و جاسی عجب حیت تصنیف وکیل احمد و بر حسن بیانیت	کاندر خور این نقش نه هر کام و دهانیت آهنت گشت در دهن هر که زبانیت
نطقش بزبان بحر روان در دم نقتدر آن منبع دانائی و آن معدن دانش	کلکش پیتان گاه رقم سر روانیت در خیز چو بحری ست گهر ریز چو کانیت
اگر علم حدیث است و اگر علم تفاسیر بنوشت به سران خرد و صفت ایمه	حقا که درین جبهه علوم او همه دانیت کرشع سبجل شده فرخنده تشانیت
در بار که قرب بود جاسی امان وین زنده جاوید شد از کوشش ایشان	کس را بخدا در صفت این طائف جانیت ذات نقما از ره انصاف چو جانیت

چون طبع شد این نسخه تبارخ خرو گفت و ندان شکن مدعیان عهده بیانیت	
	

